

ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง :
ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สมนึก แก้ววิไล

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณรายจ่าย พ.ศ. 2552
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง :
ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณรายจ่าย พ.ศ. 2552
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ชื่อเรื่อง : ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ ร.ต. สมนึก แก้ววิไล

พ.ศ. : 2552

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนและแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 145 ครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า

1. ความเข้มแข็งของชุมชน ตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวมมีความเข้มแข็งอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 71.5) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับสูง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการเรียนรู้ (ร้อยละ 73) และด้านศาสนาและวัฒนธรรม (ร้อยละ 81) และระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (ร้อยละ 60.5)

2. แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากปัจจัยความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 3 ด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กันทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ในระดับสูง ($r=.794$) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระดับสูง ($r=.729$) ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระดับสูง ($r=.723$) และปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ($r=.950$) ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ ($r=.901$) ปัจจัยด้านศาสนาวัฒนธรรม ($r=.913$) ทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน

Title : Community Strength by Means of Self-sufficiency Economic Development:
A Case Study of Chalermkiatpattana Village, Huay Sat Yai Sub-district,
Hua Hin District Prachuapkhirikhan Province

Researcher : Assist. Prof. Somnuk Keawvilai

Year : 2009

Abstract

The objective of this research was to study the strength of community and the way to strengthen community based on self-sufficiency economy. The data were collected through the sample in 145 households at Chalermkiatpattana Village, Huay Sat Yai Sub-district, Hua Hin District, Prachuapkhirikhan Province. The study discovered the following results:

1. The average rating scale of community's strength of Chalermkiatpattana Village, Huay Sat Yai Sub-district, Hua Hin District, Prachuapkhirikhan Province was at high level (71.5%). When considering the strength factors individually, the result was found that;

- The rating scale of strength in Learning Process and Religion and Culture were at high level, 73% and 81% respectively.

- The rating scale of strength in Self-sufficiency Economy of the Community was at moderate level (60.5%).

2. The ways to strengthen community of Chalermkiatpattana village, Huay Sat Yai Sub-district, Hua Hin District, Prachuapkhirikhan Province were based on self-sufficiency economy concerning with 3 factors; Learning Process, Religion and Culture and Self-sufficiency Economy of the Community. The results of these factor relationships were;

- The relationship of Self-sufficiency Economy of the Community and Learning Process was at high level ($r=.794$).

- The relationship of Self-sufficiency Economy of the Community and Religion and Culture was at high level ($r=.729$).

- The relationship of Learning Process and Religion and Culture was at high level ($r=.723$).

- The Self-sufficiency Economy of the Community ($r=.950$), the Learning process ($r=.901$) and the Religion and Culture ($r=.913$) had a high level of relationship with the strength of community.

กิตติกรรมประกาศ

ในการจัดทำวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ผลการดำเนินการวิจัยครั้งนี้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีคุณภาพ ทันเวลา และมีคุณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์ คำแนะนำและการให้ข้อมูลที่มีคุณค่ายิ่ง จึงขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในพื้นที่ ดังต่อไปนี้ คุณเอกธนา ลิ้มเสรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยสัตว์ใหญ่ คุณสาริน คุ่มภัย ปลัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ คุณมณูญ ทองแย้ม ผู้ใหญ่บ้าน บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา คุณสำรวย ปุจฉาการ คุณไทย พรหมมณีทอง คุณสวาท โกฏโสม คุณวิชาญ อุ่นรั้ว คุณประสม เอกบุตร คุณละม่อม ขวัญเรือน คุณสายลม จันทร์กระจ่าง และคุณวรรณิ์ ใจเจริญ

ขอขอบคุณคุณสมปอง พุ่มพวง ที่ให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และอำนวยความสะดวกในการสำรวจพื้นที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการใช้เครื่องอุปกรณ์ต่างๆ ในการดำเนินการวิจัย และสุดท้ายขอขอบคุณสมาชิกชุมชนทุกท่านที่ให้ความเป็นกันเอง และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล จึงทำให้งานวิจัยสำเร็จลงไปด้วยดีทุกประการ

สมนึก แก้ววิไล

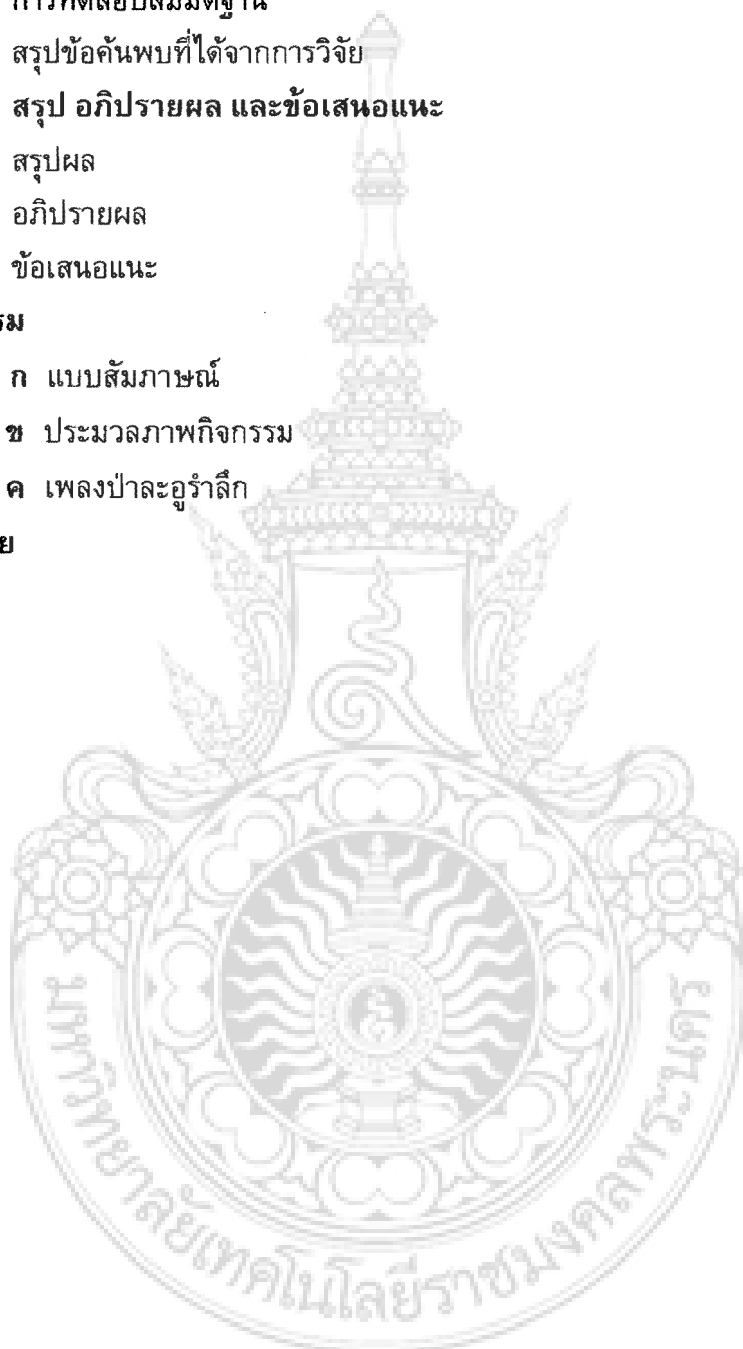

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ข)
กิตติกรรมประกาศ	(ค)
สารบัญตาราง	(ง)
สารบัญภาพ	(ช)
บทที่ 1	
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
สมมติฐานการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2	
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	7
แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง	15
แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	22
แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	28
แนวคิดเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม	32
ความเป็นมาเกี่ยวกับหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3	
วิธีดำเนินการวิจัย	43
วิธีการศึกษา	43
ประชากรที่ใช้ในการศึกษา	43
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	44
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	44
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	45
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	45

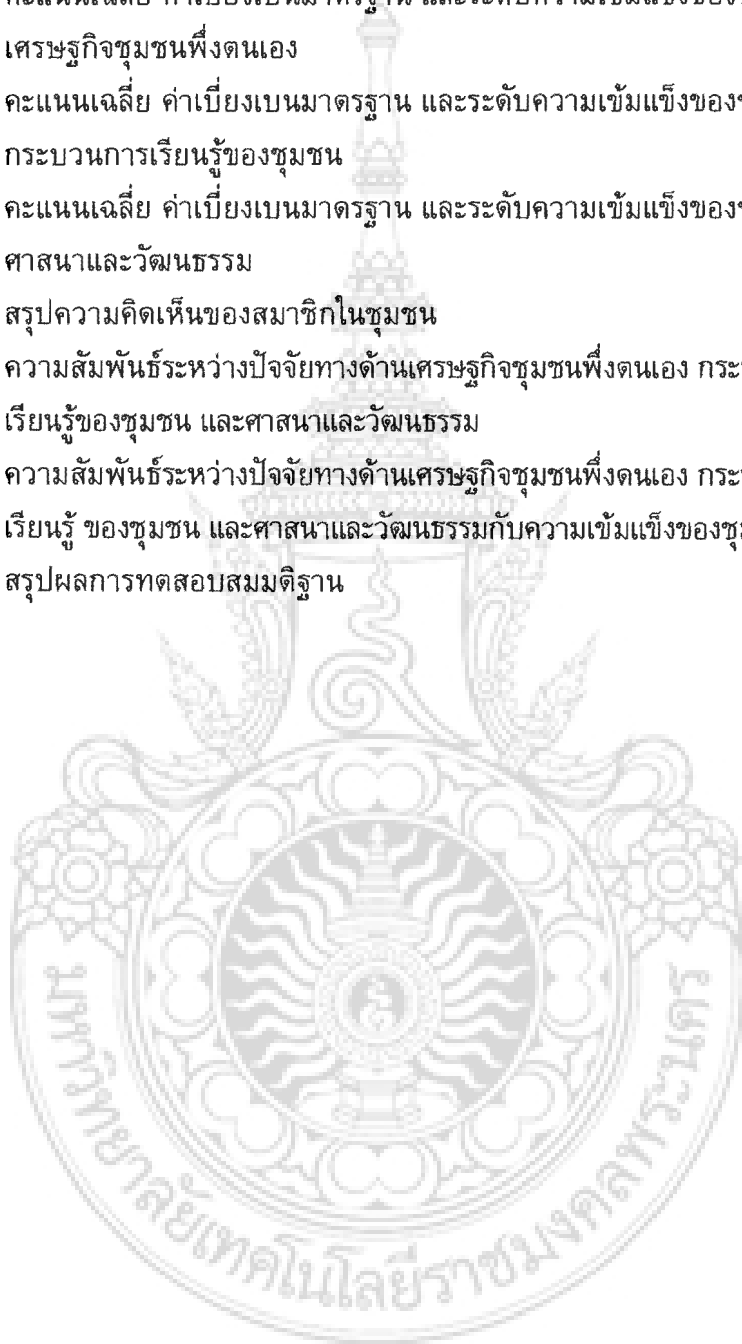
สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4	46ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
	วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล
	วิเคราะห์ข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชน
	สรุปความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน
	การทดสอบสมมติฐาน
	สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
	สรุปผล
	อภิปรายผล
	ข้อเสนอแนะ
บรรณานุกรม	64
ภาคผนวก ก	แบบสัมภาษณ์
ภาคผนวก ข	ประมวลภาพกิจกรรม
ภาคผนวก ค	เพลงป่าละอูราลัย
ประวัติผู้วิจัย	97

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4-1	จำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลจำแนกประเภท	47
4-2	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด ของปัจจัยส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ	49
4-3	คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชน	49
4-4	คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชน ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	50
4-5	คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชน ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	51
4-6	คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรม	52
4-7	สรุปความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน	53
4-8	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และศาสนาและวัฒนธรรม	56
4-9	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระบวนการเรียนรู้ ของชุมชน และศาสนาและวัฒนธรรมกับความเข้มแข็งของชุมชน	56
4-10	สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน	57

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2-1	สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	8
5-1	แผนผังความสัมพันธ์ความเข้มแข็งของชุมชน	60

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย โดยทรงเน้นการพึ่งพาตนเอง ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ทรงชี้แนะแนวทางในการดำรงชีวิตอยู่บนทางสายกลาง พอมี พอกิน สร้างความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนให้กับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ดังพระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540 (อภิชัย พันธเสน. 2549) ความว่า

“...ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า “อุ่มชูตัวเองได้” ให้มีเพียงพอกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เองอย่างนั้นมันมากเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจก็มาบอกว่าล้ำสมัย คนอื่นเขาต้องการเศรษฐกิจพอเพียง เลย์รู้สึกว่ามันไม่หรู แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้...”

จากพระราชดำรัสข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองในระดับครอบครัว ชุมชน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข พระองค์ทรงห่วงใยราษฎร จึงทรงพระราชทานแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้เกิดความสมดุลมั่นคงและยั่งยืน

สุเมธ ดันติเวชกุล (2542) ได้สรุปนัยสำคัญของแนวความคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดหลักการ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้พอเพียงกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า ในสภาพเช่นนี้ เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำกับหรือผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นผู้กระทำ หรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภค บริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว ปลา ไข่ ไม้ผล พืช ผัก ฯลฯ

ประการที่สอง เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และ

การท่องเที่ยว ระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวางขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดของชุมชนจะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่า เศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อมๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามารถของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์อื่นๆ ในมิติด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของประเทศไทยให้อยู่ตลอดไป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากหญ้า เป็นสำคัญ การพัฒนาดังกล่าว เป็นการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ภูมิภาคและชนบท ทำให้คนในชุมชน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและความเข้มแข็งของคนและชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อสร้างสมดุลการพัฒนาและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่ชนบทกับเมือง นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ยังได้กำหนดแนวทางการพัฒนาให้มีการปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมือง โดยให้ความสำคัญกับการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับ

ฐานรากที่ส่งผลต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและลดปัญหาความยากจนในชนบทและเมือง โดยอาศัยความเข้มแข็งของชุมชน ศักยภาพของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการสร้างสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนให้น่าอยู่เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยนำหนักของการมีส่วนร่วมมาประยุกต์ให้เอื้อต่อการเชื่อมโยงการพัฒนา เพื่อกระจายโอกาสการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้กับชนบท สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้นำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นหลักปฏิบัติในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ และยึดกระบวนการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) โดยมุ่งให้ทุกภาคส่วนของสังคม มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินการพัฒนาตามบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน อันเป็นการระดมทรัพยากรทั้งจากภาครัฐและนอกภาครัฐ และระดมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้เป็นเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนการพัฒนายุทธศาสตร์ของแผน (วิเศษพาร์ ชิวะสาธน์. 2549.)

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าว และจากการที่ผู้วิจัยเคยเป็นที่ปรึกษาโครงการค่ายเรียนรู้คุณธรรมนำชีวิตพอเพียง ปี 2550 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างชุมชน และเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งมั่นสร้างสังคมเข้มแข็ง มีหลักปรัชญาการดำเนินชีวิตตามหลักความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยอิงทั้งคุณธรรม และความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาต่อจากโครงการนี้ โดยมีความมุ่งหวังที่จะทำให้ทราบถึงแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และข้อมูลที่ได้คงจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายแนวทางการปฏิบัติและมาตรการต่างๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาชุมชนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.2.2 ศึกษาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้กำหนดไว้ที่หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาคือสมาชิกหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 237 ครัวเรือน

2) กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาคือสมาชิกหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม จำนวน 145 ครัวเรือน

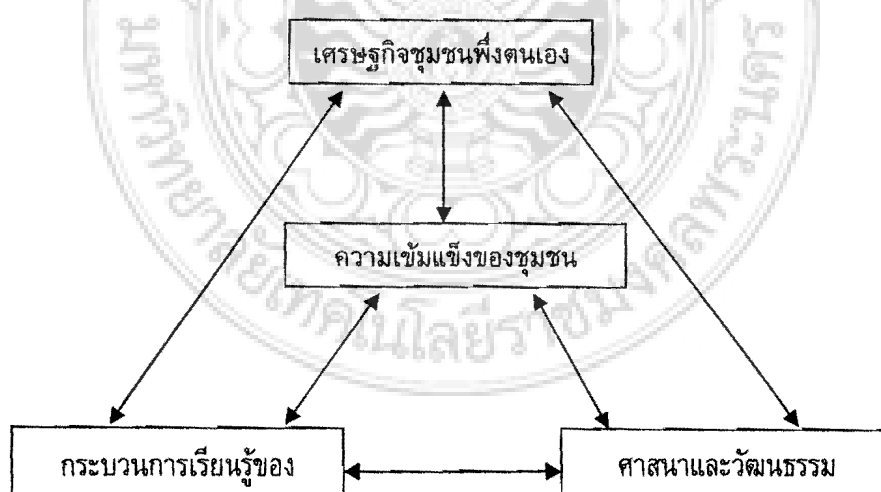
1.3.3 ตัวแปรที่ศึกษา

- 1) เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
- 2) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
- 3) ศาสนาและวัฒนธรรม
- 4) ความเข้มแข็งของชุมชน

1.3.4 ระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่เดือนตุลาคม 2551 – กันยายน 2552

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน และแนวทางการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

1.5 สมมติฐานการวิจัย

หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข” เข้ารับพระราชทานโล่รางวัล ประจำปี 2549 มีวิถีการดำเนินชีวิตและการพัฒนาชุมชนของตนเองที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการศึกษาไว้ 5 ข้อ ได้แก่

1.5.1 หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนาตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งระดับสูง

1.5.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

1.5.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม

1.5.4 ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม

1.5.5 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และศาสนาและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนหรือสังคมที่รวมกันอยู่เป็นหลักแหล่ง มีการทำกิจกรรมร่วมกันโดยคำนึงถึงประโยชน์ร่วมกันภายในชุมชน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ชุมชนคือ หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.6.2 ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ศักยภาพด้านการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ส่งผลให้สมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ไม่ทอดทิ้งกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านศาสนาและวัฒนธรรม

1.6.3 เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ เทคโนโลยี การต่อรอง การจัดการด้านการตลาด วัตถุประสงค์ในชุมชน กลไกในการระดมเงินทุน การจัดการการผลิต การเพิ่มแหล่งรายได้ รวมถึงการรวมรวมกลุ่มด้านอาชีพ และการไม่ว่างงาน

1.6.4 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง สภาพการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองด้านต่างๆ ประกอบด้วย การพัฒนาภูมิปัญญา การรักษาดูแลตนเอง การถ่ายทอดความรู้สู่ลูกหลาน ความพร้อมด้านการเรียนรู้ การศึกษาดูงาน รวมถึงระบบการสื่อสาร และเวทีสาธารณะ

1.6.5 ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง ความศรัทธาในศาสนา พิธีกรรมต่างๆ เอกลักษณ์ของท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น กฎระเบียบในชุมชน การแสดงความเคารพรวมถึงการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน และกิจกรรมสันตนาการ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทราบแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการชุมชนตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมต่อไป

1.7.2 เป็นข้อเสนอแนะให้ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

1.7.3 เป็นข้อมูลเพื่อการค้นคว้า และนำไปต่อยอดงานวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี และแนวคิด รวมถึงงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.6 ความเป็นมาเกี่ยวกับหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

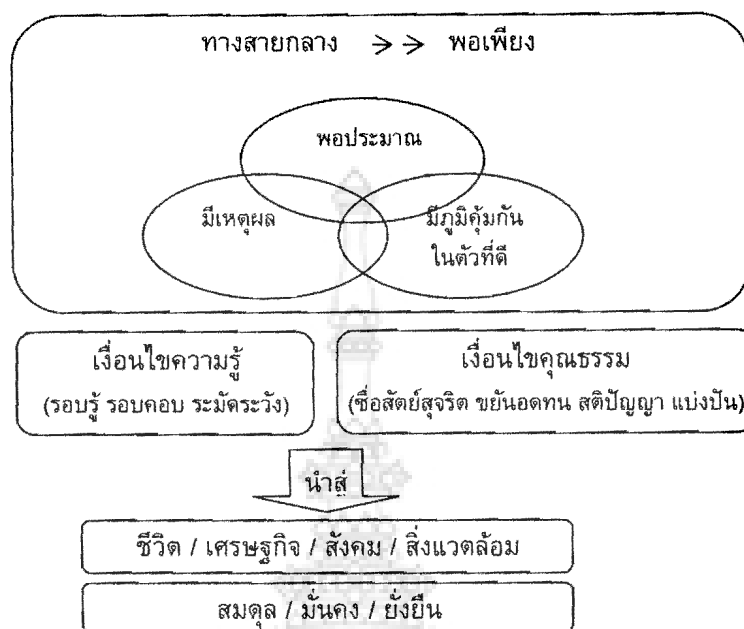
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“ เศรษฐกิจพอเพียง ” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำหลักวิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุลและความพร้อมต่อการ

รองรับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547)

ภาพที่ 2.1 สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
(ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ. 2550)

2.1.2 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ในองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความหมายของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

ณรงค์ โชควัฒนา (2542) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยไม่มองเฉพาะเศรษฐกิจอย่างเดียว ต้องมองสังคม และสิ่งแวดล้อมพร้อมๆ ไปด้วย การพัฒนา โดยการพัฒนา ต้องมองรอบด้าน เรียกว่า บูรณาการ และพึ่งตนเอง พึ่งเงินออม สติปัญญา และการตลาด โดยอาศัยปัจจัยในการพัฒนา คือ คน และเป้าหมายของคน ก็คือ อยู่ดี กินดี มีสุขทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ดี

ประเวศ วะสี (2542) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การมีความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

- 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
- 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่น

ไม่เป็น

3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม จะทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน

4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง

7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่รูบวาบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวยแบบกะทันหันปรับตัวไม่ทัน แต่เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดีเมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุล คือ ความปกติ และยั่งยืน คำว่า เศรษฐกิจ เป็นคำที่มีความหมายที่ดีหมายถึง ความเจริญที่เชื่อมโยง ภายใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่ได้มีการนำเอาเศรษฐกิจไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วน ซึ่งหมายถึง การแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วน ก็ทำลายส่วนอื่นๆ จนเสียความสมดุล และเกิดเป็นวิกฤต

บุญเสริม บุญเจริญผล (2543) ได้อธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอ ด้วยความพยายามผลิตสินค้าขึ้นมาเอง ให้พอเพียงสำหรับคนในครอบครัวกินและใช้ หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้าง มิได้มุ่งผลิตเพื่อขายเพียงอย่างเดียว โดยไม่นำมาบริโภคด้วย นอกจากนั้น การผลิตและการบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและบริโภคในส่วนของ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2548) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็ว แต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับก่อน นอกจากนี้ สำนักงานการพัฒนารัฐเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดสัมมนาในระหว่างวันที่ 28 - 30 มิถุนายน 2545 ณ โรงแรมเลกาซี ริเวอร์แคว จังหวัดกาญจนบุรี และได้ให้ผู้นำชุมชนจากทุกภาคของประเทศไทย ร่วมกันค้นหาความหมาย และให้นิยามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของชุมชน จากประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งอาจมีมุมมองที่แตกต่างกัน โดยสามารถสรุปและแบ่งแยก พร้อมทั้งอธิบายความหมายของหลักปรัชญาดังกล่าวได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) ระดับจิตสำนึก เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนแต่ละคน ตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี (ความสันโดษ) และรู้สึกถึงความพอเพียง คือ ดำเนินชีวิต “อย่างสมถะ” ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้อง ไม่ให้ทอดยาวหรือโลภแล้วดักดวง หรือเบียดเบียนผู้อื่นจนเกินความจำเป็น แต่คิดเพื่อแบ่งปันไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่า ระดับความพอเพียงของแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน แต่สมาชิกทุกคนที่ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลัก 3 ประการ คือ

1.1) การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยความพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส รวมทั้งมีความเจริญ และมีความเย็นในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

1.2) การคิดพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือ เมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหา และแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัย ด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดพึ่งผู้อื่น และมีการปรึกษาหารือ ถ้อยทีถ้อยอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เป็นต้น

1.3) การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดละกิเลสและลดความต้องการของตนเองลง เพื่อให้เหลือแรงและเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากขึ้น

2) ระดับปฏิบัติ ชุมชนได้ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมาย และสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติได้เป็น 4 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 พึ่งตนเองได้ คือ ต้องพยายามพึ่งตนเองให้ได้ในระดับครัวเรือนก่อน ให้แต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดี ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย โดยสมาชิกแต่ละคนต้องรู้จักตนเอง เช่น รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวของตนเองและสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนเองไม่ให้เกินหนี้ และสมาชิกต้องรู้จักดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ให้ได้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะควรจะสามารพพึ่งตนเองในเรื่องของปัจจัยสี่ ให้ได้ในระดับหนึ่ง

ชั้นที่ 2 หลังจากที่สมาชิกพึ่งตนเองในด้านปัจจัยสี่ดังกล่าวข้างต้นแล้ว สมาชิกทุกคน ควรพัฒนาตนเองให้สามารถ “อยู่ได้อย่างพอเพียง” คือ ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางมัชฌิมาปฏิปทา ให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล คือ มีความสุขที่แท้จริง โดยไม่ให้อารมณ์ขาดแคลนจนต้องเบียดเบียนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่นหรือเบียดเบียนสิ่งแวดล้อมแต่ให้ดำเนินชีวิตดังที่สมาชิกในภาคเหนือเรียกว่า ดำเนินชีวิตด้วยการทำเกษตรแบบ “แกงโฮะ” คือ ให้มุ่งทำเกษตรแบบพออยู่พอกิน ปลูกไว้กินเองก่อน หากเหลือจึงขาย และขยายพันธุ์ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการลงแขก เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแทนการใช้เครื่องจักรเพื่อทุ่นแรง

ขั้นที่ 3 สมาชิกในชุมชนควร "อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร" คือ มีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำได้เพื่อนและเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ที่จะช่วยลดความเห็นแก่ตัว และสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจ เช่น ในการจัดทรัพยากรป่านั้น สมาชิกที่อาศัยอยู่บริเวณป่าจะมุ่งเก็บผลผลิตจากป่า เพื่อมาใช้ในการยังชีพให้พออยู่พอกินเมื่อเหลือจึงค่อยแจกจ่ายออกไปด้วยวิธีให้ ไม่ใช่วิธีขาย ซึ่งเมื่อทำได้ดังนี้ ก็จะทำให้สมาชิกมีทรัพยากรใช้หมุนเวียนได้ตลอดทั้งปีอย่างพอเพียง เพราะเก็บไปเพื่อกิน ไม่ได้เก็บไปขาย เพื่อเร่งหาเงิน ซึ่งการมีจิตใจที่แบ่งปันกันนี้จะเป็พื้นฐานทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกต่อไป

ขั้นที่ 4 สมาชิกควร "อยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้" คือ ต้องรู้จักพัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ และประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเอง หรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่นให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคง และยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง

3) ระดับปฏิเวธ (ผลที่เกิดจากการปฏิบัติ) ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากประสบการณ์ที่แลกเปลี่ยนกันนั้น ครอบคลุมไปถึง ผลการวัด จากการปฏิบัติตามหลักการข้างต้นด้วย กล่าวคือ สมาชิกในแต่ละชุมชนได้พัฒนาชีวิตตนเองให้ดีขึ้นโดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจ ให้เกิดความพอเพียงในทุกะดับของการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และขยายไปถึงในระดับสังคมดังนี้

3.1) ความพอเพียงในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่พึงพาดตนเองได้อย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไม่เป็นหนี้สินของตนเองและครอบครัว แต่สามารถหาปัจจัย 4 มาเลี้ยงตนเองได้ โดยที่ยังมีเหลือเป็นส่วนออมของครอบครัวได้อีกด้วย

3.2) ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกจากแต่ละครอบครัวในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัว ก่อนที่จะรู้จักรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น บริหารจัดการปัจจัยต่างๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือศักยภาพของสมาชิกในท้องถิ่น ที่มีอยู่ให้สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและสมดุล เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในที่สุด

3.3) ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

2.1.3 หลักพิจารณาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการและแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมชุมชนหรือการพัฒนาชุมชนที่สำคัญๆ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎร

“...การจะเป็นเสียได้นั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมี พอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเองจะต้องทอผ้าเอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควรบางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...” (พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540)

“...ถ้าไม่มี เศรษฐกิจพอเพียง เวลาไฟดับ จะพังหมด จะทำอย่างไร ที่ที่ต้องใช้ไฟฟ้าก็ต้องแย่งไป หากมี เศรษฐกิจพอเพียง แบบไม่เต็มถ้าเรามีเครื่องปั่นไฟ ก็ให้ปั่นไฟหรือถ้าขึ้นโบราณว่ามีตักก็จุดเทียนคือมีทางที่จะแก้ปัญหาเสมอ ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียง นี้ก็มีเป็นขั้นๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียง นี้ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์ นี่เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน พอเพียงในทฤษฎีหลวงนี้ คือให้สามารถที่จะดำเนินงานได้...” (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 23 ธันวาคม 2542)

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ โดยมีหลักการพิจารณาอยู่ 5 ส่วน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547) ดังนี้

1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตนบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนิยาม ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

3.1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3.3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2) เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5) แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ลีลาภรณ์ บัวสาย (2549) ได้สรุปแนวคิดหลักของเศรษฐกิจพอเพียงว่าการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน คือ กรอบแนวคิด คุณลักษณะ คำนิยาม เงื่อนไขแนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับ โดยกรอบแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการมองโลกเชิงระบบ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้หลุดพ้นจากวิกฤต และเกิดความมั่นคง และความยั่งยืนโดยคุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติตนได้ทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง ส่วนนิยามความพอเพียงประกอบด้วยคุณลักษณะพร้อมๆ กันคือ ความพอประมาณ หมายถึงที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น เงื่อนไขของการตัดสินใจและการดำเนินการ ต้องอยู่บนเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไข

คุณธรรม ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบเพื่อประกอบการวางแผนอย่างระมัดระวัง เจือปนไขคุณธรรมประกอบการตระหนักรู้ในธรรม ชื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

2.1.4 หลักการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีผู้กล่าวถึงหลักในการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่หลายประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

สุเมธ ดันติเวชกุล (2542) ได้กล่าวไว้ว่าตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จำเป็นต้องเน้นการผลิตพืชผลให้พอเพียงกับความต้องการในครัวเรือนก่อน เมื่อเหลือจากการบริโภคจึงผลิตเพื่อการค้า

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2542) กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องสร้าง คือ

1) ความพอดีด้านจิตใจ ถ้าหากแต่ละคนยังไม่มีใจพอดีด้านจิตใจยังโลภหลง ถ้าความพอดีดังกล่าวไม่เกิดขึ้นแล้วจะไปละเมิดคนอื่น เกิดความทุกข์ ถ้ามีความพอดีด้านจิตใจ เอื้ออาทร

2) ความพอดีด้านสังคม มีการประสานงานในรูปเครือข่าย แต่ละหมู่บ้านผลิตของเหลือใช้กันนัดแนะกันนำมาขายแลกเปลี่ยนไม่ต้องแย่งกันขาย ความพอดีในสังคมก็จะเกิดขึ้น

3) ความพอดีด้านเศรษฐกิจ มีการประมาณตน มีความเป็นอยู่ให้เหมาะสมแก่ฐานะ

4) ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการบริหารทรัพยากรตามหลักของกระบวนการธรรมชาติให้สามารถหมุนเวียนใช้ได้อย่างยั่งยืน

5) ความพอดีด้านเทคโนโลยี มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก บนความเหมาะสมของตนเอง

สวทช. (2543) กล่าวถึงหลักในการผลิตไว้ว่า ยึดทางสายกลางต้องผลิตด้วยต้นทุนต่ำ เป็นการผลิตที่อาศัยธรรมชาติ ความมีเหตุผลมีการใช้เทคโนโลยีในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้มีคุณภาพมีความปลอดภัย รักษาสมดุลธรรมชาติ มีความซื่อสัตย์สุจริตโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิต (process) มากกว่าผลผลิต (product) มีความร่วมมือของผู้ผลิตและผู้บริโภค ร่วมกันผลักดันไปสู่ความสำเร็จ ด้วยการเลือกใช้เทคโนโลยี บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนและศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างฉลาด มีการติดตามข้อมูลข่าวสารภายนอกเพื่อป้องกันการเสียหาย และต้องมีความสามารถในการรักษาสมดุลเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงหรือมีภูมิคุ้มกันจากโลกภายนอก

ธีรพงศ์ อุดมไพจิตรกุล (2544) กล่าวว่า การผลิตนั้นมุ่งใช้เป็นอาหารประจำวันของครอบครัวเพื่อให้มีพอเพียงในการบริโภคตลอดปี เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันและเหลือจึง

จำหน่าย นอกจากนี้จะต้องมีการเตรียมความพร้อมของปัจจัยการผลิต และมีการเชื่อมโยงความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการเงิน เพื่อให้การผลิตของชุมชนดำเนินไปได้ด้วยดี

อภิชัย พันธเสน (2547) กล่าวถึง รูปแบบกิจกรรมธรรมชาติไร้สารพิษ การให้ความสำคัญและมีการจัดการให้เหมาะสมกับต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงจากทุกแหล่งทรัพยากร ไม่ใช่เพียงต้นทุนที่เป็นเงินและวัตถุดิบตามแนวทางการคำนวณ ในเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงในพุทธเศรษฐศาสตร์แบ่งออกเป็นสามส่วนคือ ทรัพยากรจากมนุษย์ ได้แก่ ปัญญา และประสบการณ์ซึ่งรวมเรียกว่าพลังสมองและพลังแรงงาน ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ทุนทางกายภาพและทุนทางสังคม ตลอดจนเทคโนโลยี ส่วนที่สามคือทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ นอกจากนี้พุทธเศรษฐศาสตร์ยังคำนึงถึงของเสียที่ได้จากการผลิต ว่าเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนด้วย โดยให้ความสำคัญกับปัญญาและประสบการณ์ชาวบ้าน

สำนักงาน กปร. (2548) กล่าวถึงการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการผลิตด้วยการใช้เทคโนโลยีที่มีราคาไม่แพงแต่ถูกหลักวิชาการ มีขนาดการผลิตที่เหมาะสมไม่เอาเปรียบลูกค้า เน้นกระจายความเสี่ยง ไม่ก่อหนี้มากเกินไปและตอบสนองตลาดท้องถิ่นและภูมิภาค จะส่งผลให้การพัฒนาารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างกลมกลืน อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมไทย สำหรับวิธีการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คือ เน้นการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการในครัวเรือน เมื่อเหลือจากการบริโภคจึงผลิตเพื่อการค้า เน้นการผลิตด้วยต้นทุนต่ำและมีคุณภาพ กระบวนการผลิตที่มีความปลอดภัยทั้งผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม มีความร่วมมือกันทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค มีการเลือกใช้เทคโนโลยีบนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนและศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีกิจกรรมหลากหลาย มีกลุ่มคนหลายกลุ่มทำงานเป็นระบบ มีการสืบต่ออุดมการณ์ร่วม ยึดหลักศีลธรรมในเรื่องการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และมีการจัดการทรัพยากรโดยกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมกับทรัพยากรหลัก 3 กลุ่ม คือ ทรัพยากรจากมนุษย์ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

2.2.1 ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

ประเวศ วะสี (2540) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งว่า มีความหมายเช่นเดียวกับความหมายของชุมชน ประชาคม ประชาสังคม สังคมเข้มแข็ง คำเหล่านี้มีความหมายเช่นเดียวกัน โดยหมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน หรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน มีการรวมกลุ่มกัน จะอยู่ห่างกันก็ได้ มีความเอื้ออาทรกัน มีการเรียนรู้ในการทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน มีการ

จัดการที่มีการรวมตัวของกลุ่มคนจนกลายเป็นชุมชนนั้น ก่อให้เกิดพลังในการแก้ปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งดีงามทุกอย่างทั้งในด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2541) ได้ให้ความหมายชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง สังคมที่ประชาชนทั่วไปมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนโดยอาศัยองค์กร กลไก กระบวนการ และกิจกรรมอันหลากหลายที่ประชาชนจัดขึ้น

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2541) กล่าวถึงความเป็นชุมชนว่า ดูได้จากกิจกรรมหรือการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่รวมตัวกันว่ามีลักษณะอย่างไร เพราะลำพังเพียงการรวมตัวกันของคนในหมู่บ้าน หรือพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด ไม่เพียงพอที่จะกล่าวว่านั้นคือชุมชน ต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ กิจกรรม การมีส่วนร่วมของคนในกลุ่ม และการจัดการกลุ่มขององค์กรนั้นๆ ด้วย

อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล (2542) ได้กล่าวถึงชุมชนเข้มแข็งยังมีลักษณะของการที่ผู้คนหันหน้าเข้าหากันเพื่อเผชิญกับปัญหาหรือแรงกดดันจากสังคมภายนอก หรือจากความตั้งใจในความปรารถนาาร่วมกันของคนในชุมชนว่าต้องการให้ชุมชนของตนเป็นเช่นไร โดยความเป็นชุมชนที่แท้จริงนั้นย่อมดำเนินไปบนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รู้จักใจกว้างยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย ซึ่งเป็นหลักของระบอบประชาธิปไตยและความเป็นพลเมือง

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542) กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ความผูกพันของผู้คนที่หลากหลายบนฐานของความร่วมมือและการแสวงหาการมีส่วนร่วม ด้วยจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งหมายถึงเครือข่ายกลุ่ม ชุมชน สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือความเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐกับปัจเจกชน โดยมีจุดเน้นที่ไม่ยอมให้รัฐครอบงำ แม้จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ และร่วมมือกับรัฐได้ แต่ก็สามารถชี้หน้ากำกับและคัดค้านรัฐได้พอสมควร รวมทั้งไม่นิยมสิทธิปัจเจกชนแบบสุดขั้วที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หากสนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่ม และรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องประโยชน์เฉพาะกลุ่ม

กรมการพัฒนาชุมชน (2543) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งว่าหมายถึงชุมชนที่มีความพร้อมในปัจจุบันที่ส่งเสริมพลังอำนาจของคนในชุมชนด้านสถานการณ์ชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีพหุภาคีสนับสนุน มีการสื่อสารในชุมชน การมีส่วนร่วมในชุมชน มีการเรียนรู้และมีศักยภาพในชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้

วรวิทย์ อวิรุทธิ์วรกุล (2544) กล่าวว่า ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชนแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545) ให้ความหมายว่าชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชนแล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อสั่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ มีการช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ด้วยการเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่นๆ ในสังคม

กฤติยา ชัยศิริ (2546) กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง สังคมที่สมาชิกมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำ สิ่งต่างๆ ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ตลอดจนมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างใกล้ชิด

วราห์ เขินประดิษฐ์ (2549) กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง สังคมที่ประชาชนเป็นใหญ่ หรือเป็นสังคมของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน กล่าวคือเป็นสังคมที่สมาชิกของสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน มีการเคลื่อนไหวดำเนินการกิจกรรมในรูปแบบการคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ทั้งนี้โดยมุ่งประโยชน์ของสมาชิกในสังคมนั้นๆ เป็นสำคัญ

กล่าวโดยสรุป ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต โดยอาศัยกลไก กระบวนการ กิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย โดยผ่านกระบวนการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมกลุ่ม รวมถึงความรักความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวได้เท่าทันกับสถานการณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2.2 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

กาญจนา แก้วเทพ (2540) ได้เสนอประเด็นที่จะนำไปใช้พิจารณาเรื่องความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยแบ่งเป็น 5 ประเด็นคือ

- 1) การพิจารณาที่ตัวบุคคล (ทุนมนุษย์) เป็นการมองไปที่ตัวบุคลากรหรือสมาชิกในชุมชน โดยที่ดูทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ ในเรื่องของทักษะความรู้ ความสามารถ ความคิด ตลอดจนทั้งการเกิดผู้นำใหม่และสมาชิกใหม่
- 2) การพิจารณาด้านกิจกรรม ทั้งในเชิงประสิทธิภาพของการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งความหลากหลายในกิจกรรม
- 3) พิจารณาด้านทุนที่เป็นสิ่งของและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หมายความว่าถึงประสิทธิภาพในการจัดการและการใช้สอย
- 4) พิจารณาในด้านทุนเพื่อนและการเกิดเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน
- 5) พิจารณาถึงประสิทธิภาพขององค์กรชุมชน

ขณิษฐา กาญจนรังษิณนท์ (2542) กล่าวว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็งควรมีลักษณะดังนี้

- 1) สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
- 2) สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน
- 3) มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใส และพร้อมรับการตรวจสอบ
- 4) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมคิดตัดสินใจดำเนินงาน ติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน
- 5) สมาชิกของชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการชุมชน
- 6) มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป
- 7) การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป
- 8) มีเครือข่ายการร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ท้องถิ่น ภาคราชการ เอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่นๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม

กาญจนา รอดแก้ว (2550) ได้สรุปลักษณะร่วมของชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

- 1) สมาชิกชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งดีงามขึ้นในชุมชน
- 2) สมาชิกของชุมชนมีความผูกพันรักใคร่ เอื้ออาทร สามัคคี และเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
- 3) ชุมชนพึ่งตนเองได้ กล่าวคือ สมาชิกชุมชนสามารถร่วมกันตัดสินใจในการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ในชุมชนได้โดยอิสระ
- 4) ชุมชนมีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นในขณะที่เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง
- 5) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน สมาชิกมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกัน

2.2.3 ตัวประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

ประเวศ วะสี (2541) กล่าวถึงตัวประกอบสำคัญของความเข้มแข็งของชุมชนว่าจะต้องประกอบด้วยการมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรกัน มีการกระทำ ร่วมกัน และมีการเรียนรู้ในการกระทำในทำนองเดียวกัน จากการศึกษาของกลุ่มนักวิชาการในประเทศตะวันตกเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทของนักพัฒนาชุมชนมีข้อสรุปที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับสิ่งที่

นักพัฒนาควรสนับสนุน และส่งเสริมสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ปรัชญาหรือระบบความเชื่อในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน กลไกที่ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกระบวนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน และกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึก และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาต่างๆ และแนวทางการแก้ไขปัญหา

สมพันธ์ เตชะอธิก (2540) กล่าวถึง ตัวประกอบที่สำคัญในการพิจารณาถึงความอยู่รอด หรือการดำรงอยู่ได้ขององค์กรชุมชน และความเป็นชุมชน ดังนี้

1) มีอุดมการณ์ร่วม คือ การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนร่วมกัน และการยอมรับในอุดมการณ์ และทิศทางการพัฒนาซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญในการยึดเหนี่ยวการรวมกลุ่มหรือองค์กรไว้

2) มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยมีการจัดทำ ข้อตกลงในเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการพัฒนาร่วมกัน

3) มีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นความพยายามขององค์กรในการสร้างผลประโยชน์ และกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมตัวเป็นองค์กรโดยมีการกระจายอย่างเป็นธรรม

4) มีทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญขององค์กร โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้นำ ที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในด้านต่างๆ ทั้งในด้านความคิด ศิลธรรม การประกอบอาชีพ การพูด การประสานงาน และผู้นำที่มีบารมี ผู้นำด้านต่างๆ เหล่านี้มีบทบาทและความสำคัญต่อองค์กร

5) มีสมาชิก ทั้งที่เป็นสมาชิกในองค์กรและชาวบ้านทั่วไปที่ไม่เข้าร่วม แต่มีผลกระทบต่อองค์กรทั้งด้านความร่วมมือ ข้อวิพากษ์วิจารณ์ และผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

6) มีการจัดการบริหาร ซึ่งถือเป็นตัวประกอบที่สำคัญและชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน โดยในด้านการบริหารจัดการคือต้องมีการตัดสินใจร่วมกัน การจัดโครงสร้างองค์กร และบทบาทหน้าที่ การกำหนดกฎกติการ่วมกัน สถานที่และทรัพยากรที่เป็นวัสดุ อุปกรณ์ การสื่อสาร และการประสานงาน กระบวนการควบคุมตรวจสอบและการประเมินผล

7) มีกิจกรรม ได้แก่มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องและมีประโยชน์ต่อองค์กร สมาชิกและชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในการพัฒนา

8) มีทรัพยากรที่เป็นทุนและงบประมาณ เช่น ทรัพยากรด้านความรู้ ประสบการณ์และเทคโนโลยี ทรัพยากรด้านการระดมทุนและงบประมาณ และการประสานทุนจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2543) เสนอว่า มีตัวประกอบที่ใช้ในการพิจารณา 9 ประการ คือ

1) มีบุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

- 2) มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกี่ยวกับด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
- 3) มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักและเอื้ออาทรต่อกันและมีความรักท้องถิ่นรักชุมชน
- 4) มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ
- 5) มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
- 6) มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย และติดต่อสื่อสารกันหลากหลายรูปแบบ
- 7) มีการจัดทำ กิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- 8) มีการจัดการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
- 9) และมีการเสริมสร้างผู้นำ และการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

2.2.4 ปัจจัยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

รววิทย์ อวิรุทธ์วรกุล (2544) ได้ศึกษาปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

- 1) โครงสร้างทางสังคมของชุมชน หรือองค์กรชุมชน มีความสัมพันธ์แนบราบหรือแนบเนียนเพราะลักษณะโครงสร้างแบบนี้จะทำให้เกิดความร่วมมือพึ่งพาอาศัยกัน รวมทั้งสามารถพัฒนาความร่วมมือของคนในชุมชนได้อย่างกว้างขวาง ขณะเดียวกันยังเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเรียนรู้ และแสดงศักยภาพอย่างมีอิสระ มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในทุกๆ ด้านจนพัฒนาเป็นภูมิปัญญาในชุมชน
- 2) ระบบเศรษฐกิจของชุมชน ที่เป็นปัจจัยแห่งความเข้มแข็งของชุมชน ต้องเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง และมุ่งตอบสนองความต้องการเพื่อความยั่งยืนของชุมชนเป็นหลัก โดยรูปแบบการผลิตจะต้องทำให้สมาชิกไม่ต้องขวนขวายดิ้นรนกับกิจกรรมเศรษฐกิจที่ถูกกำหนดจากภายนอกชุมชน เพราะสามารถกำหนดการผลิตตามสภาพของตน คือ เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนภายใต้เทคโนโลยี และการจัดการที่เหมาะสมผ่านกระบวนการสังเคราะห์เรียนรู้ที่ตกทอดกันมาช้านาน
- 3) ค่านิยมและความเชื่อในศาสนา ชุมชนจะเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับค่านิยมที่สมาชิกในชุมชนยึดถือ เพราะค่านิยมเป็นปัจจัยที่กำหนดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชุมชน ค่านิยมที่มาจากความเชื่อในศาสนา สามารถสร้างทัศนคติให้คนเคารพธรรมชาติ มีความพึงพอใจกับการพึ่งตนเอง และก่อให้เกิดวัฒนธรรม แบบร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน เพราะทุกศาสนาจะสั่งสอนในเรื่องการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง และมีบททำจำนวนมากที่กำหนดแบบแผนการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันในสังคม การที่ชุมชนยึดถือ

และปฏิบัติตามความเชื่อดังกล่าวจนกลายเป็นระบบค่านิยมของชุมชน จะส่งผลให้ชุมชนสามารถทำธำรงรักษาความเป็นปึกแผ่นและความเข้มแข็งของชุมชนไว้ได้

4) กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนกำหนดระดับความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นกลไกหลักที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ และพัฒนาระบบค่านิยมของคนในชุมชน แต่การศึกษาต้องมีความหมายกว้างถึงการเรียนรู้ของบุคคลที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดช่วงวัยของชีวิต ช่วยให้เห็นในสังคมเกิดศักยภาพในการดำรงชีวิต มีทักษะในการแก้ไขและจัดการปัญหาของตนเองและชุมชน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนสามารถเกิดขึ้นได้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัวทั้งในระดับครอบครัวในชุมชน และนอกชุมชนจากบุคคลจากหลายอาชีพ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การเรียนรู้ด้านการใช้สมุนไพร การนวด ความรู้ด้านหัตถกรรม ความรู้ด้านศิลปะพื้นบ้าน ความรู้ด้านการบริหารจัดการ การตลาด เทคโนโลยี การผลิต ฯลฯ

5) กลุ่มผู้นำ คือกลไกรูปธรรมในการนำชุมชนไปตามค่านิยม และความต้องการของชุมชน รวมทั้งแก้ไข้ปัญหาและวิกฤติการณ์ในชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีกลุ่มผู้นำที่มีอิสระในการตัดสินใจ มีทักษะในการบริหารจัดการ การที่ชุมชนมีโครงสร้างแนวราบ จะช่วยให้มีกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายไปตามกิจกรรม แต่สมาชิกในชุมชนให้การยอมรับ เช่น พระ พ่อหลวง ฯลฯ ขณะเดียวกันในบางชุมชนผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางการเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการในพื้นที่ด้วย แต่ในหลักการของการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน มักให้ความสำคัญกับบทบาทผู้นำธรรมชาติมากกว่าเพราะถือว่าเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนอย่างแท้จริง

6) ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคม ระบบความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและมุ่งให้ความสำคัญกับคนมากกว่าผลประโยชน์ จะมีส่วนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพราะช่วยให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน เช่น การช่วยลงแรงในการทำนาหรืองานบุญ ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบความมั่นคงทางสังคม หรือเป็นสวัสดิการชุมชนนั่นเอง

7) กลไกในการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสาร ชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้ จะต้องมีปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชนตลอดเวลาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ ทศนคติ และร่วมปรึกษาหารือในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือกันในชุมชน

8) การบริหารงานปกครองของรัฐ หากรัฐมีระบบการปกครองแบบรวมศูนย์ อำนาจจะมีผลกระทบต่อชุมชนสูง ทำให้ชุมชนอ่อนแอ เพราะระบบราชการที่มีลักษณะการใช้ อำนาจสั่งการในการพัฒนา จะเป็นกลไกทำลายศักยภาพในการคิด และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนอย่างมาก

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่า ความเข้มแข็งของชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวชุมชนหรือองค์กรชุมชนแต่ประการเดียว แต่ยังมีปัจจัยอื่นอีกหลากหลายที่มีส่วนกำหนด

ความเข้มแข็งของชุมชนดังนั้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สนับสนุนและเงื่อนไขข้อจำกัดของแต่ละชุมชน

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรเพื่อศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และศาสนาและวัฒนธรรม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2540) ให้คำจำกัดความของเศรษฐกิจชุมชนคือ กิจกรรมที่ชุมชนประสานทำงานกับพหุภาคี โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิตการตลาด ทู่น การจัดการร่วมกัน เพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ ส่งผลต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน

ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ (2546) พบว่า เศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนหมู่บ้านชนบทที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องได้รับการบริหารจัดการในระบบชุมชนให้เป็นการพึ่งตนเองและพัฒนาให้ทันกับภายนอก และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

สังสิต พิริยะรังสรรค์ (2546) เน้นว่า กระบวนการสร้างระบบเศรษฐกิจตลอดเพื่อชุมชน รัฐยังคงต้องมีบทบาทที่สำคัญในการจัดหาเงินกองทุนหมุนเวียนสำหรับชุมชนมากขึ้น การให้ข่าวสารข้อมูลเรื่องการตลาด การค้นคว้าปรับปรุงเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับชาวบ้าน การจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการ การวางแผน การทำบัญชี ฯลฯ การสนับสนุนให้ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กร และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การผลิต การลงทุน และการตลาดของชุมชน โดยมุ่งให้ชุมชนมีความเป็นอิสระในการพึ่งตนเอง และมีสิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเอง

ยศ สันตสมบัติ (2540) พบความหลากหลายและยืดหยุ่นของเศรษฐกิจชุมชนใน 3 ลักษณะที่ปฏิเสธการเติบโตของชุมชนคือ 1) การปรับตัวภายใต้วิถีชีวิตในภาคเกษตร คือมีการผสมผสานการทำเกษตร และมีเวลาเหลือที่จะทำกิจกรรมที่เพิ่มรายได้อื่นนอกภาคการเกษตร 2) ชาวนามีทางเลือกในการประกอบอาชีพ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่อำนวยเช่น กรณีเศรษฐกิจซบเซาก็หันมาทำนา แต่เศรษฐกิจดีก็ออกไปสู่ระบบแรงงานนอกภาคเกษตร เช่น งานบริการ 3) การปรับวิถีชีวิตไปสู่นอกภาคการเกษตร มีชาวนาและลูกชาวนา จำนวนหนึ่ง เลิกที่จะทำการผลิตบนที่นาไปประกอบอาชีพอื่นที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) กล่าวว่า การพึ่งตนเองหมายถึง การที่มีการจัดระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อตอบสนอง

ความต้องการของตนเองด้วยการร่วมมือกับบุคคลอื่นที่มีอิสระในการตั้งเป้าหมาย มีอิสระในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยความพยายามและกำลังของตนเอง

อรรถัย อาจอำ (2531) กล่าวว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนของชาวบ้านในการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกัน แบ่งปันซึ่งกันและกัน และมีจิตสำนึกที่จะรวมกันโดยสมัครใจซึ่งมิใช่การถูกบังคับ

วิวัฒน์ชัย อรรถากร (2539) กล่าวว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง สถานการณ์ที่ชุมชนหรือสังคมมีระบบการผลิตแบบพึ่งตนเอง มีความคิด ความเชื่อ จิตสำนึกแบบพึ่งตนเอง รวมทั้งมีการปฏิบัติที่เป็นจริงที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองพึ่งยืนอยู่บนขาของตนเอง โดยมุ่งรับใช้ผลประโยชน์และความจำเป็นของชุมชนของคนส่วนใหญ่ในชุมชน

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ (2542) กล่าวว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การมีเสรีภาพเต็มที่ในการทำกิจกรรมของตนเอง โดยตนเอง และชาวบ้านสามารถกำหนดชะตากรรมของตนเองจากภายในชุมชนเอง มากกว่าที่จะถูกกำหนดจากพลังภายนอก การพึ่งตนเองจะต้องพิจารณาในประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น คือ

1) คุณภาพเฉพาะตัว (Self Quality) ความพยายามพึ่งตนเอง จะเข้มแข็งได้ต่อเมื่อชาวบ้านในชุมชนมีอิสรภาพมีความเสมอภาค ความเป็นไทย ศักดิ์ศรีและคำนึงถึงความเจริญก้าวหน้าได้ด้วยตนเอง

2) มีการกระทำอย่างต่อเนื่อง หรือมีความเป็นกระบวนการ (Continuing Action or Process) ทั้งในด้านความคิด และการตัดสินใจ กระบวนการพึ่งตนเองที่แตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศ

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2543) กล่าวว่า การพัฒนาที่มีลักษณะการพึ่งตนเอง หมายถึง สังคมแต่ละสังคมจะต้องพึ่งพาความเข้มแข็ง และทรัพยากรของตนเองเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็พลังงานของคน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งการพึ่งตนเองเป็นเรื่องของส่วนรวม และมีการสร้างสรรค์ชุมชนให้พื้นฐานเข้มแข็ง ดังนั้นเป้าหมายสำคัญของการพึ่งตนเอง คือ ประชาชนจะต้องมองดูตนเองก่อน คือ ตระหนักถึงศักยภาพและขีดความสามารถของตนเองเป็นสำคัญ

เสาวภา ดชาภิมณห์ (2544) กล่าวว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนเองอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคงสมบูรณ์ การพึ่งตนเองได้นั้น มีได้ทั้งระดับปัจเจกชน และชุมชน สามารถแยกตัวออกมาอยู่ต่างหากจากพ่อ แม่ มีความมั่นคงในชีวิต สามารถเลี้ยงตนเองได้ ตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ ได้เอง หรือสามารถขอคำแนะนำมาประกอบการตัดสินใจของตน

พลาพรรณ คำพรรณ และมนตรี เกิดมีมูล (2545) กล่าวว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การรวมตัวของคนชุมชน เพื่อจัดระบบของชุมชนใหม่ ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนนั้นได้ ซึ่งการจัดระบบใหม่นี้ หมายถึง การจัดระบบการผลิต เพื่อการ

บริโภคเป็นหลักและสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้มีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันภายในและภายนอกชุมชน

กล่าวโดยสรุป การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถของสมาชิกในชุมชนที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ช่วยเหลือชุมชนได้ โดยมีความคิดความเชื่อ มีจิตสำนึกในการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดด้วยตนเอง โดยสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกัน ใช้ความรู้ รวมถึงการนำเทคโนโลยีที่มีอยู่มาใช้เพื่อการพึ่งตนเอง โดยไม่รอพึ่งพาหรือรอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก

2.3.3 ลักษณะของการพึ่งตนเองของชุมชน

ณรงค์ เพชรประเสริฐ (2529) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองของชุมชน โดยพิจารณาจากรูปแบบการผลิตว่าชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้มี 2 ประการ คือ

1) ชุมชนที่มีการผลิตพอเลี้ยงชีพ (Sufficient) เป็นการผลิตทุกอย่าง พอกินพอใช้ อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนให้เลี้ยงตนเองได้ แต่ไม่สามารถผลิตอะไรได้มาก เพราะต่อวิสาหการผลิต

2) ชุมชนที่ผลิตทุกอย่างได้เพียงพอแล้ว คือ ยังมีผลผลิตเหลือแล้วนำผลผลิตส่วนที่เหลือไปแลกเปลี่ยน เพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างอื่นมา ซึ่งเป็นการผลิตที่พึ่งตนเองได้ดีที่สุด

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการพึ่งตนเองของชุมชน ประชาชนที่อยู่ในชุมชนจะต้องมีวัตถุประสงค์ของการอยู่ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรร่วมกัน มีการกระทำร่วมกัน และมีการเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรม รวมถึงจะต้องมีมีแรงเกาะเกี่ยวภายใน หรือต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ต้องมีสถาบันคอยสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นตลอดเวลา จะต้องมีความเพียงพอในแง่ปัจจัยดำรงชีวิต และลักษณะการจัดการภายในชุมชนและการตัดสินใจจะต้องมีความเป็นอิสระด้วย

สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา (2533) กล่าวว่า ลักษณะของชุมชนที่จะต้องพึ่งตนเองเป็นพื้นฐานเบื้องต้น โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากภายนอกชุมชนบางส่วน ดังนี้

- 1) ต้องมีบุคลากรในชุมชน
- 2) ในชุมชนต้องมีความสัมพันธ์อันดี
- 3) ต้องมีสถาบันที่ทำหน้าที่เอื้อต่อชีวิตชุมชน

และยังได้เสนอตัวบ่งชี้ที่เป็นเงื่อนไขเอื้ออำนวยให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ คือ

1) มีแรงเกาะเกี่ยวภายใน หรือต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ต้องมีสถาบันคอยสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นตลอดเวลา

2) จะต้องมีความเพียงพอในแง่ปัจจัยดำรงชีวิต กล่าวคือ ในพื้นที่ชุมชนนั้น ต้องมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเพียงพอที่ชาวบ้านจะทำการผลิต หรือมีการสร้างงานให้ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยไม่ต้องถูกบีบบังคับ

3) ลักษณะการจัดการภายในชุมชนและการตัดสินใจจะต้องมีความเป็นอิสระเป็นต้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2539) กล่าวว่า การที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้จะต้องมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) ซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาเทียบได้กับความสมดุลเคลื่อนที่ตลอดเวลา ซึ่งมีลักษณะของการพึ่งตนเองดังนี้

1) การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี (Technology) คือ เทคโนโลยีจะทำให้ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการทำไร่ ทำนาหรือการติดต่อการค้าขาย การประกอบอาชีพด้านการบริการ ซ่อมแซมเครื่องจักร เครื่องมือก็จะช่วยให้ รวมทั้งการติดต่อสื่อสารก็สามารถทำให้ชุมชนได้รู้จักกันมากขึ้นภายในชุมชน อีกอย่างเครื่องมือสามารถทำให้ชุมชนประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (Economics) คือชุมชนสามารถดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ สามารถเลี้ยงตนเองได้ มีรายได้พอเพียง มีการเคลื่อนไหวแรงงานในชุมชนอย่างต่อเนื่องและสามารถซื้อหาปัจจัยหลักพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตได้

3) การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากร (Resource) คือ ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาให้ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ไม่เสื่อมเสียไปได้ เช่น การรักษาป่าชุมชน ไม่ตัดไม้ทำลายป่า แต่ถ้าหากชุมชนไม่รักษาและปราศจากทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนก็ไม่สามารถพึ่งตนเองได้

4) การพึ่งตนเองได้ทางสังคม (Social) คือ ชุมชนสามารถรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่นโดยมีปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรม การศึกษา การสื่อสารระหว่างกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และการมีผู้นำชุมชนก็ย่อมจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เพราะการพึ่งตนเองได้ทางสังคมช่วยทำให้ชุมชนสามารถดำเนินการใดๆ ให้บรรลุเป้าหมายได้ด้วยตนเอง หรือสามารถหาความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกเข้ามาช่วยชุมชนอีกทางหนึ่ง

5) การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (Mind) คือ ชุมชนมีบุคคลที่มีจิตใจเข้มแข็ง โดยยึดมั่นในหลักศาสนา คือมั่นใจว่าจะช่วยตนเองได้ พึ่งตนเองได้ สามารถต่อสู้กับปัญหา อุปสรรคต่างๆ ได้ และสามารถหาเลี้ยงชีพและพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

ประเวศ วะสี (2541) กล่าวว่า ความเป็นชุมชนที่จะพึ่งตนเองต้องมีลักษณะชุมชน ดังนี้

- 1) มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน
- 2) มีความเอื้ออาทรร่วมกัน
- 3) มีการกระทำร่วมกัน
- 4) มีการเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรม

2.3.4 องค์ประกอบของการพึ่งตนเอง

เฉลิม ห่อนาค (2531) กล่าวว่า องค์ประกอบของการพึ่งตนเองมีอยู่ 5 ประการ คือ

1) จิตใจคนในชุมชน ต้องเป็นไปในลักษณะการพึ่งตนเอง คือ สามารถตัดสินใจด้วยตนเองมากที่สุด สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรดีหรือไม่ดี โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยหรือรอการตัดสินใจจากผู้อื่น

2) สังคม ต้องมีการปรับปรุงสังคมให้มีลักษณะเป็นแบบพึ่งตนเอง

3) เทคโนโลยี สามารถนำเครื่องมือ เครื่องไม้ เครื่องจักรที่มีอยู่ภายในท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

4) เศรษฐกิจมีความเท่าเทียมกันระหว่างรายรับ รายจ่ายของตนเอง โดยต้องดำเนินการให้เหมาะสมและตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง

5) ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนในชุมชนจะต้องรู้ข้อมูลทางทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ และวางแผนการพัฒนาให้พึ่งตนเองได้

สุกัญญา สัตยญาวิวัฒน์ (2544) กล่าวว่า การสร้างขีดความสามารถสามารถพึ่งตนเองได้ของชุมชน จึงประกอบด้วยกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มพึ่งตนเอง คือ

1) ชุมชนเองต้องมีการฝึกกำลังหรือมีการรวมกลุ่มเป็นเบื้องต้น เช่น มีผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำชาวบ้าน ที่ปรึกษาหมู่บ้านเบื้องต้น เช่น มีผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำชาวบ้านที่ปรึกษาหมู่บ้าน เป็นต้น แล้วสร้างการดำเนินการของกลุ่มขึ้น

2) การสร้างฐานข้อมูลและเครือข่าย คือ ภายในชุมชนจะต้องรู้ข้อมูลภายในชุมชนหรือข้อมูลทั่วไป และเครือข่ายไว้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น บุคคลกับบุคคล หมู่บ้านด้วยกันเอง และหมู่บ้านกับองค์กรของรัฐ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น เพราะความคุ้นเคยกันมานาน ย่อมช่วยเหลือเกื้อกูลกันง่ายขึ้น

มานะ ชนะบุญ (2547) กล่าวว่า องค์ประกอบของการพึ่งตนเองของชุมชนนั้น ควรประกอบด้วย

1) ประชาชนต้องมีจิตสำนึกในการรวมกลุ่มกัน โดยมีความคิดความเชื่อ ประเพณีเป็นพื้นฐาน

2) ชุมชนต้องมีกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3) การมีเครื่องมือเครื่องไม้ที่มีอยู่ภายในท้องถิ่น สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งต่อตนเองและชุมชน

4) ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนสามารถใช้ร่วมกันได้ตามฤดูกาล โดยมีการอนุรักษ์ ดูแล ปลูกป่าทดแทน

5) ผู้นำชุมชนที่หลากหลาย ที่สามารถดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนและเชื่อมประสานข้อมูลระหว่างหมู่บ้านกับราชการได้ โดยต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การทำและตัดสินใจร่วมกันได้

2.3.5 เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ณรงค์ เพชรประเสริฐ (2541) กล่าวว่า เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้น เน้นให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ มีพออยู่พอกิน และยังเป็น การปรับเปลี่ยนคตินิยมจากคตินิยมที่ติดตัวมาแต่คนเมือง เศรษฐกิจที่แท้จริง อันประกอบไปด้วยมนุษย์กับธรรมชาติ ความสามารถในการพึ่งตนเองนั้น อย่างน้อยที่สุด ชาวบ้านสามารถมีพออยู่พอกิน เมื่อเหลือจากการอุปโภคบริโภค จึงนำผลผลิตออกมาขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน วิธีนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นระบบผลิตหนึ่งครัวเรือนสองวิธีการผลิต วิธีการผลิตแรกแก้ปัญหาการไม่พอกิน เมื่อแก้ได้แล้ว จึงเข้าสู่วิธีที่สองคือ ผลิตออกมาขายเพื่อหารายได้ให้แก่ครัวเรือนในสภาวะวิกฤต หากทุกคนยังพอมีอาหารกินอิ่ม ปัญหาทางสังคมก็จะไม่รุนแรง ความขัดแย้งในทางสังคมก็จะลดน้อยลง และถ้าหากมีผลผลิตมากพอที่จะขายก็จะบรรเทาภาวะวิกฤตได้มากขึ้น

มงคล ด่านธานี (2541) ได้กล่าวถึงแนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติ การพัฒนาต้องมีความสัมพันธ์กัน ชุมชนต้องมีการรวมกลุ่มกัน ในการทำงานเพื่อดำรงชีวิตในแนวสัมมาชีพ เช่นมีการปลูกพืชต่างๆ หรือการทำปศุสัตว์ ทำกิจกรรมการผลิตนอกภาคเกษตร เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

สังสิต พิริยะรังสรรค์ (2542) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนว่า รัฐบาลมีนโยบายให้ภาคราชการต่างๆ ไปดำเนินการในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนกับชาวบ้าน เพียงแค่ให้เกิดรายได้เสริม มิใช่รายได้หลักของชาวบ้าน ฉะนั้น รายได้หลักของชาวบ้าน ต้องพึ่งพาเศรษฐกิจตลาด ทั้งนี้ได้แก่ การปลูกพืชเชิงเดี่ยว หรือการส่งเสริมนอกภาคเกษตร เป้าหมายหลักของยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กล่าวคือ การยกระดับกิจกรรมเหล่านี้ อย่างจริงจังเพื่อให้เป็นยุทธศาสตร์อันหนึ่งของเศรษฐกิจแห่งชาติ ระยะเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรได้ทดลองลงมือทำด้วยตนเอง ฉะนั้น เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นทั้งวิถีชีวิต การดำรงชีพ ภูมิปัญญาของชาวบ้าน และวิธีการผลิต ซึ่งมีส่วนช่วยให้พวกเขาและครอบครัวได้รับประโยชน์สูงสุด ก็ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจ ของชาวบ้านและชุมชนนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การพัฒนาที่พึ่งทางสายกลาง อยู่บนพื้นฐานของความสมดุล พอดี ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนจะเกี่ยวข้องกับอาชีพ เทคโนโลยีการต่อรอง การจัดการด้านการตลาด ทัศนคติในชุมชน กลไกในการลงทุน การจัดการการผลิต การเพิ่มแหล่งรายได้ รวมถึงการรวมกลุ่มด้านอาชีพและการไม่ว่างงาน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.4.1 การเรียนรู้ของชุมชน

การเรียนรู้ นับเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับสติปัญญาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้สูงขึ้น ในอดีตครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญในสร้างการเรียนรู้ให้สมาชิกในชุมชน ทั้งการอบรมปลูกฝังวินัยและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาให้แก่เด็กและเยาวชน และการถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ที่เรียกว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรม (เสนห์ จามริก. 2542) แต่เมื่อการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนได้รับความนิยมมากขึ้น ประกอบกับการที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า โรงเรียนจะทำหน้าที่ตอบสนองการพัฒนาอาชีพ และปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ ครอบครัวและชุมชนจึงค่อยๆ ลดบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนลง

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในชุมชนเริ่มต้นจากวงจรการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนคือ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผลจากการกระทำ หากวงจรแห่งการเรียนรู้ของชุมชนใดหมุนเร็วหรือมีพลังสูง แสดงว่า ชุมชนนั้นมีพลังการเรียนรู้สูง มีรายละเอียดดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2543)

- 1) รวมคน หมายถึง การรวมเป็นกลุ่มและการเชื่อมต่อองค์กรเป็นเครือข่าย มีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังใจ เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน และทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร วัตถุประสงค์ชุมชนที่มีสมาชิกหลากหลาย ทั้งเพศ วัย และอาชีพ ได้พบปะกันอย่างต่อเนื่อง องค์กรชุมชนนั้นย่อมมีความเข้มแข็ง วิธีที่ได้รับความนิยมได้แก่ การจัดเวทีที่เรียกว่าเวทีชาวบ้าน หรือเวทีประชาคม เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม แล้วนำประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจมาเป็นเครื่องมือในการรวมคน
- 2) ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมพลังความคิดให้รู้แจ้งแทงตลอด โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง และสร้างความเข้าใจร่วมกัน รวมทั้งปรับกระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทางวิธีการแก้ปัญหา และแผนงานในการแก้ปัญหา
- 3) ร่วมทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังการจัดการตามแผนงานที่กำหนด โดยใช้หลักสหกรณ์ เป็นการฝึกฝนจากการทดลองทำ และการปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง ประกอบกับการใช้หลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบบริหารจัดการที่ดี มาสร้างความเชื่อมโยงกัน ซึ่งการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของภาคี การพัฒนาต่างๆ อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด
- 4) ร่วมสรุปบทเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพลังภูมิปัญญา โดยเริ่มต้นจากการประเมินตนเอง ประเมินผลงานเวทีกลุ่มและเครือข่าย ทำให้เกิดการเชื่อมต่อทักษะ

องค์ความรู้และประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ขององค์กร จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อไปสู่องค์กรชุมชนอื่นๆ

5) ร่วมรับผลจากการกระทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพลังมิติ โดยการยกย่องชื่นชมและให้กำลังใจคนที่เสียสละ และทำงานให้กับชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุข จากการทำงานร่วมกัน ส่วนผลจากการกระทำอาจได้รับในมิติที่แตกต่างกันเช่น สมาชิกองค์กรชุมชนได้รับผลทางด้านเศรษฐกิจ นักเรียนได้เรียนรู้วิถีคิดและการทำงานเป็นทีม ส่วนครูได้เรียนรู้ศักยภาพของท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการปฏิรูปการเรียนการสอน

2.4.2 ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2538) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ไว้ดังนี้

1) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ของแต่ละคน จะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน และแม้ว่าสมาชิกในกลุ่ม/ชุมชนอาจจะไม่ตระหนักแต่แท้ที่จริงแล้ว กระบวนการกลุ่มนี้เท่ากับเป็นการยอมรับความเท่าเทียมกันของคนในกลุ่มที่มาเรียนรู้ด้วยกัน บางคนอาจรู้มากกว่าคนอื่นในบางเรื่อง แต่ก็ยังมีหลายเรื่องที่เราอาจเรียนรู้ได้จากคนอื่นเช่นกัน นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มยังทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมองทำให้สามารถหาทางออกที่ดีที่สุด และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ เนื่องจากคนที่มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นคนในชุมชน เขาย่อมเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาของตนเองและชุมชนได้มีประสบการณ์ของการทดลองทางเลือก การแก้ปัญหาต่างๆ มาแล้วในชีวิตจริง การพูดคุยถกเถียงของคนในชุมชน จึงเป็นการนำเอาประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

2) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นเรื่องของความพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาในชีวิตจริง พลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางแก้ไขแล้ว สมาชิกก็นำกลับไปลงมือปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นการกระทำของบุคคล หรือของกลุ่มก็ได้ แล้วแต่กรณีว่าประเด็นปัญหานั้นเป็นเรื่องที่ต้องการพลังของกลุ่มหรือไม่ เมื่อได้ทดลองทำตามแนวทางที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว ได้ผลเป็นอย่างไรมีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ก็นำกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่ม เพื่อหาทางแก้ต่อไปอีก กระบวนการคิดทบทวนวิเคราะห์ จึงหมุนวนไปและส่งผลต่อการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่ม/ชุมชน ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive Learning Through Action)

3) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง (Problem Oriented) และเป็นการเรียนรู้เพื่อพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ การเรียนรู้ของชุมชนจึงมิได้มีความหมายเพียงยกระดับความคิด สติปัญญาของคนในชุมชน แต่ยังหมายถึงยังช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้ เมื่อสามารถช่วยกันแก้ปัญหาของตนเองได้ ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองก็จะสูงขึ้น และกล้าที่จะริเริ่มคิดค้นหาทางเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น นอกจากนี้การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริงยังมีความหมายในอีกนัยหนึ่ง คือ การเรียนรู้เช่นนี้เป็นการเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ผู้เรียนอยู่แล้ว การทำความเข้าใจในสิ่ง/สถานการณ์ที่ผู้เรียนรู้จักอยู่แล้วย่อมง่ายและเอื้อต่อการพัฒนาความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการที่ผู้เรียนเรียนจากเรื่องที่ไกลตัวหรือไม่รู้จัก

4) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้และทำงานร่วมกันในลักษณะเป็นเครือข่าย เครือข่ายเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าแนวดิ่ง ความเชื่อมโยงระหว่างคนที่เข้ามาสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายนี้คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดและ/หรือทรัพยากรระหว่างกันและกันตามความสมัครใจ มีการช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสื่อสารถึงกันสม่ำเสมอ แต่ไม่มีการบังคับบัญชาสั่งการ ไม่มีโครงสร้างอำนาจ เครือข่ายจึงมีลักษณะค่อนข้างหลวม จุดร่วมของคนหรือชุมชนที่เข้ามาเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย มักจะได้แก่ การมีแนวคิดคล้ายกัน มีความสนใจที่จะทำงานในเรื่องประเภทเดียวกัน โดยนัยนี้เครือข่ายในแต่ละชุมชนก็คือกลุ่มคนที่เข้าร่วมกันเรียนรู้ และร่วมกันทำงานโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันนั่นเอง แต่ในระดับที่สูงกว่าชุมชนขึ้นมา คำว่า เครือข่ายมักจะถูกใช้โดยนัยว่า หมายถึง องค์กรชุมชนในหลายๆ แห่ง ที่มีวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันร่วมกัน หรือเชื่อมโยงถึงกัน อาทิ เครือข่ายลุ่มน้ำในภาคเหนือ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เครือข่ายออมทรัพย์ เครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน เป็นต้น องค์กรชุมชนที่ร่วมอยู่ในเครือข่ายเหล่านี้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และติดต่อสื่อสารถึงกันเป็นระยะๆ

ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จึงมิใช่การเรียนรู้ของปัจเจกชนเท่านั้น หากแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันหลายๆ คน ที่มาทำกิจกรรมร่วมกัน มีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่ม มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การนำเอาประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกันเพื่อแก้ปัญหาและการปฏิบัติร่วมกัน จึงเกิดการเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีความสนใจร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันทำงาน เกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้

2.4.3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2540) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งเป็น การเรียนรู้ที่ชุมชนเป็นผู้สร้าง ประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ ดังนี้

1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหาทั้งของตนเอง ชุมชน และเชื่อมโยงสิ่งเหล่านี้เข้ากับสังคมไทย ตลอดจนสังคมโลก

2) การแสวงหาทางออกที่เหมาะสมกับตนเอง และชุมชนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การประชุม สัมมนา การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ

3) การสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นผลจากการตัดสินใจของตนเองและชุมชน ในแง่ของชุมชน กิจกรรมที่สร้างขึ้นนี้อาจเรียกว่า กิจกรรมเครือข่าย เพราะเป็นตัวชักจูง และเชื่อมโยงคนเข้าด้วยกัน

4) การประเมินผลกิจกรรม และผลที่ได้ไปแก้ไขปรับปรุงกระบวนการทั้งหมด
อนุชาติ พวงสำลี (2541) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้และการขยายการเรียนรู้ของชุมชนว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน นับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ เนื่องจากเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ หาทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและการสรุปบทเรียน เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น กระบวนการดังกล่าว เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งเรื่องการปลูกจิตสำนึกของคน ในการที่มุ่งมั่นจะแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง และเรื่องของการพัฒนาความรู้ และทักษะในการจัดการกับปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถช่วยยกระดับสติปัญญาของปัจเจกบุคคลและชุมชนได้ จะต้องต้องมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) หรืออีกนัยหนึ่งคือ กระบวนการเรียนรู้แบบ Learning by Doing จุดต่างที่เน้นสร้างขึ้นมาก็คือ กระบวนการเรียนรู้มิใช่การเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลายๆ คนที่มาทำกิจกรรมร่วมกันคือ ประสบการณ์ของการพัฒนาชนบท ได้ให้ข้อสรุปถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยยกระดับสติปัญญาของปัจเจกบุคคล และชุมชนว่า มีขั้นตอนหลักๆ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การแสวงหาและพัฒนาระบบคุณค่าใหม่ของปัจเจกบุคคลหรือผู้นำชุมชน โดยผ่านกระบวนการเสวนา ศึกษาดูงาน เพื่อให้ได้มาซึ่ง "ข้อมูลใหม่" แล้วนำมาทดลองปฏิบัติจนเห็นผลและได้รับบทเรียนที่เป็นรูปธรรม จนสรุปเป็น "ระบบคุณค่าใหม่" ที่สอดคล้องกับตนเองและสมาชิก และเป็นแบบอย่างให้คนอื่นได้

ขั้นที่ 2 การเชื่อมโยงผู้นำชุมชนที่มี "ระบบคุณค่าใหม่" โดยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนให้เกิดการวิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ในชุมชน และการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในเชิงพัฒนาการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกันที่เป็นจริงนี้ จะส่งผลให้เกิดความเป็นองค์กรของชุมชนนั้น เกิดการตั้งกฎระเบียบกติกาและการจัดการของชุมชน

ขั้นที่ 3 การเชื่อมโยงองค์กรชุมชนและผู้นำแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นที่มีปัญหา ร่วมกัน กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ป่าผืนเดียวกัน ลุ่มน้ำเดียวกัน ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ชนิดเดียวกัน โดยการเปิดเวทีชาวบ้านให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกัน พัฒนาขีด

ความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน และพัฒนาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ และความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีความสนใจหรือมีปัญหาาร่วมกัน

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้นำชุมชนให้เป็นผู้มีความรู้และสามารถเชื่อมโยงความรู้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชน เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มกิจกรรม นำไปสู่การเชื่อมโยงขององค์กรชุมชนต่างๆ และพัฒนาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง สภาพการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองด้านต่างๆ ประกอบด้วย การพัฒนาภูมิปัญญา การรักษาดูแลตนเอง การถ่ายทอดความรู้สู่ลูกหลาน ความพร้อมด้านการเรียนรู้ การศึกษาดูงาน รวมถึงระบบการสื่อสาร และเวทีสาธารณะ

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม

2.5.1 แนวคิดเกี่ยวกับศาสนา (จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี)

1) ความหมายของศาสนา

ศาสนา (Religion) หมายถึง ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ในหลักอภิปรัชญาว่าทุกสรรพสิ่งเกิดขึ้นมาดำรงอยู่และจะเป็นเช่นไรต่อไป มีหลักการ สถาบัน หรือประเพณี ที่เป็นที่เคารพโดยทั่วไป แล้วอาจกล่าวได้ว่า ศาสนาเป็นสิ่งที่ควบคุม และประสานความสัมพันธ์ของมนุษย์ ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข คือ ให้มีหลักการ ค่านิยม วัฒนธรรม ร่วมกันและวิถีทางที่มนุษย์เลือกใช้ในการดำรงชีวิต ให้สังคมเป็นหนึ่งเดียวกัน มีแนวทางไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยหลักจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรมที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน

สำหรับประเทศไทย ประชาชนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา โดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภ์ทุกศาสนา ศาสนาสำคัญ และมีคนนับถือมากที่สุดในประเทศไทย ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์

2) องค์ประกอบของศาสนา

- 2.1) สิ่งเคารพ เช่น ศาสนาพุทธคือพระพุทธรเจ้า
- 2.2) คัมภีร์ เช่น ศาสนาอิสลามคืออัลกุรอาน
- 2.3) ผู้สืบทอด เช่น ศาสนายิวคือนักบวช และชาวยิว (ผู้นับถือศาสนายิว)

ทุกคน

- 2.4) ศาสนสถาน เช่น ศาสนิกข์คือสุวรรณวิหาร
- 2.5) สัญลักษณ์ เช่น ศาสนาคริสต์ คือไม้กางเขน
- 2.6) พิธีกรรม

3) ความสำคัญของศาสนา

3.1) บอกถึงหลักอภิปรัชญา ว่าโลกนี้เกิดขึ้นมาจากอะไร และจะเป็น
เช่นไร

3.2) สอนหลักคุณธรรมศีลธรรมจริยธรรมของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน

3.3) ให้รู้จักการดำเนินชีวิตเช่นไรจึงจะถูกต้อง

3.4) มีเป้าหมายในชีวิต เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่เพียงแต่เกิดมาเพื่อกิน
และเสพกามเท่านั้น

3.5) หลักศรัทธา ว่าทำดีได้รางวัลคือขึ้นสวรรค์ ทำชั่วได้โทษคือตกนรก
ทำให้แม้จะลืบทาคณไรกฎหมายก็ไม่ทำชั่วทำแต่ดี

3.6) เป็นที่พึ่งทางใจ ในยามชีวิตประสบปัญหาสิ้นหวัง ไร้กำลังใจ หรือ
พลอบประโลม ผู้สูญเสีย บุคคลอันเป็นที่รัก

3.7) เป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี

2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม (จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี)

1) ความหมายวัฒนธรรม

วัฒนธรรม โดยทั่วไปหมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้าง
เชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรม
และสิ่งที่คนในหมู่บ้านผลิตสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน
ของตน วัฒนธรรมส่วนหนึ่งสามารถแสดงออกผ่าน ดนตรี วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม
การละครและภาพยนตร์ แม้บางครั้งอาจมีผู้กล่าวว่าวัฒนธรรมคือเรื่องที่ว่าด้วยการบริโภคและ
สินค้าบริโภค เช่น วัฒนธรรมระดับสูง วัฒนธรรมระดับต่ำ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรม
นิยม เป็นต้น แต่นักมานุษยวิทยาโดยทั่วไปมักกล่าวถึงวัฒนธรรมว่า มิได้เป็นเพียงสินค้าบริโภค
แต่หมายรวมถึงกระบวนการในการผลิตสินค้าและการให้ความหมายแก่สินค้านั้น ๆ ด้วย ทั้งยัง
รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวการปฏิบัติที่ทำให้วัตถุและกระบวนการผลิตหลอม
รวมอยู่ด้วยกัน ในสายตาของนักมานุษยวิทยาจึงรวมถึงเทคโนโลยี ศิลปะ วิทยาศาสตร์รวมทั้ง
ระบบศีลธรรม

วัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ อาจได้รับอิทธิพลจากการติดต่อกับภูมิภาคอื่น
เช่น การเป็นอาณานิคม การค้าขาย การย้ายถิ่นฐาน การสื่อสารมวลชนและศาสนา อีกทั้งระบบ
ความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาสนามีบทบาทในวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติมาโดย
ตลอด

2) ประเภทของวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1) วัฒนธรรมทางวัตถุ คือเครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ใช้ใน
ชีวิตประจำวันเพื่อความสุขทางกาย อันได้แก่ ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องป้องกันตัว
ให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง

2.2) วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม อันได้แก่ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม คติธรรม ตลอดจนศิลปะ วรรณคดี และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี

กล่าวโดยสรุป ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง ความศรัทธาในศาสนา พิธีกรรมต่างๆ เอกลักษณ์ของท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น กฎระเบียบในชุมชน การแสดงความเคารพ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน และกิจกรรมสันตนาการ

2.6 ความเป็นมาเกี่ยวกับหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.6.1 ประวัติความเป็นมา

โครงการพระราชดำริ โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ อยู่บริเวณทิศตะวันตกของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ติดเทือกเขาตะนาวศรี เป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่า มีชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยงตั้งบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายทั่วไป ประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอย ล่าสัตว์หาของป่า ในปี พ.ศ. 2510 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งให้ตำรวจพลร่มค่ายนเรศวรหัวหินให้การช่วยเหลือแก่ชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง โดยการจัดตั้งชุดพัฒนาการขึ้น 2 ชุด คือ ชุดพัฒนา 712 ที่บ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และชุดพัฒนา 713 บ้านป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยงที่อยู่กระจัดกระจาย ให้อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เพื่อควบคุมดูแลได้ง่าย และเพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า อันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ตลอดจนการจัดการหาเครื่องอุปโภค-บริโภค และส่งเสริมอาชีพการเกษตร ทั้งในด้านการผลิตและการตลาด เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ต่อมาในระยะหลังมีปัญหาการก่อการร้ายขึ้นมาอีก โดยผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ได้ข่มขู่โจมตีตำรวจพลร่มค่ายนเรศวรที่ปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่ชายแดนบ้านห้วยสัตว์ใหญ่ ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินแก่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ ราษฎร รวมทั้งฝ่ายตรงข้าม ดังนั้นในคราวเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับ ณ พระราชวังไกลกังวลหัวหิน เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2520 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า

“...มีพระราชประสงค์ที่จะให้ชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยงมาอยู่เป็นกลุ่มเดียวกัน และให้ทางราชการช่วยเหลือด้านการทำมาหากิน และประกอบอาชีพ ตลอดจนการรักษาพยาบาล และการศึกษาไม่ได้คิดที่จะดำเนินการตัดถนนข้ามเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว...” (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. 2547)

เพื่อสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กระทรวงมหาดไทยจึงได้นำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ดำเนินการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ป่าเต็ง-ป่าละอู จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม

2520 และกระทรวงมหาดไทยได้มอบให้สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทดำเนินการตามกำหนดระยะเวลาสิ้นสุด ดำเนินงานโครงการฯ ถึงสิ้นปีงบประมาณ 2529

2.6.2 วัตถุประสงค์ของโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่

- 1) เพื่อจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรยากจนในรูปการจัดการหมู่บ้านสหกรณ์
- 2) เพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า
- 3) เพื่อสนับสนุนการรักษาความปลอดภัยของชาติบริเวณชายแดน

2.6.3 การบริหารโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ระยะแรก

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2520 เห็นชอบให้ดำเนินการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ฯ ได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ โดยมีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบททำหน้าที่เป็นผู้ประสานโครงการฯ กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ รวม 3 คณะ ดังนี้

1) คณะกรรมการอำนวยการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ประกอบด้วย

1.1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	ประธานกรรมการ
1.2) หัวหน้าส่วนราชการระดับกรม 28 กรม	กรรมการ
1.3) ผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่	กรรมการ
1.4) รัฐวิสาหกิจต่างๆ	กรรมการ
1.5) เลขาธิการเร่งรัดพัฒนาชนบท	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอำนวยการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ มีหน้าที่พิจารณากำหนดนโยบาย หลักการและแผนปฏิบัติการ ตลอดจนควบคุมติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2) คณะกรรมการบริหารโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ระดับจังหวัด เพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย

2.1) ผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่	ประธานกรรมการ
2.2) หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด 21 หน่วย	กรรมการ
2.3) เร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดในพื้นที่	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการบริหารโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ระดับจังหวัด เพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีอำนาจหน้าที่พิจารณา กำหนดแผนผัง การจัดแบ่งพื้นที่ดิน การเสนอแผนปฏิบัติงาน งบประมาณ อัตราค่าสิ่ง หลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกร แผนการผลิต ระเบียบเกี่ยวกับการจัดทรัพย์สิน หนี้สิน และติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน

3) กระทรวงมหาดไทยมีคำสั่ง จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ประกอบด้วย

- 3.1) รองผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้อำนวยการศูนย์
 3.2) เร่งรัดพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รองผู้อำนวยการศูนย์
 3.3) หัวหน้าฝ่ายบริหารและพัฒนา รพช. เลขานุการศูนย์

คณะกรรมการศูนย์ปฏิบัติงานโครงการสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ รับผิดชอบเสนอแผนงานเป็นศูนย์ประสานงานและควบคุมดูแลแก้ไขปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงาน

2.6.4 การขอใช้พื้นที่โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กระทรวงมหาดไทยขอใช้พื้นที่เขตปลอดภัยในราชการทหาร กระทรวงกลาโหม ที่อยู่ในเขต จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื้อที่ 40,000 ไร่

การจัดสรรที่ดิน จัดสรรให้สมาชิกรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 ครอบครัวยุคละ 23 ไร่ โดยแบ่งดังนี้

1) พื้นที่ที่อยู่อาศัย	จำนวน	1	ไร่
2) พื้นที่ริมน้ำปลูกผัก	จำนวน	2	ไร่
3) พื้นที่ทำการเกษตร	จำนวน	20	ไร่
4) บุตรสมาชิกที่รับเป็นสมาชิก	จำนวน	10	ไร่

นอกจากนี้ได้จัดสรรให้ชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง ราษฎรพื้นที่เดิมที่ได้รับการพิจารณารับเข้าเป็นสมาชิกโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ และผู้บุกรุกพื้นที่ รับเข้าเป็นสมาชิกปี 2529 จะได้รับการจัดสรรให้ตามเนื้อที่ที่ได้บุกรุกและได้ครอบครองอยู่เดิม (สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. 2545)

เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2531 สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทเห็นว่าเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ควรจะประมวลเรื่องและความคิดเห็นเสนอกระทรวงมหาดไทยเพื่อนำเสนอคณะรัฐบาลขอมติรื้อฟื้นโครงการฯ อีกครั้งหนึ่งโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการฯ ดำเนินการใหม่ กระทรวงมหาดไทยได้เสนอคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการฯ เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2532 และคณะรัฐมนตรีอนุมัติวันที่ 30 พฤษภาคม 2532 และสืบเนื่องจากได้มีพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มีผลให้กรมการเร่งรัดพัฒนาชนบทยุบและโอนภารกิจโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ซึ่งเป็นโครงการพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปอยู่กับกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สืบต่อจากกรมการเร่งรัดพัฒนาชนบท

2.6.5 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา

ประชากรของหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ได้เข้าเป็นสมาชิกโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่เป็นรุ่นที่ 2 มีสมาชิกจำนวน 48 ครอบครัว ซึ่งปัจจุบันคือหมู่ที่ 1

บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบอาชีพการปลูกพืช

ปี พ.ศ. 2548 หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนาได้มีสมาชิกในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ จำนวน 237 ครอบครัว จำแนกเป็นชาย 302 คน หญิง 315 คน รวม 617 คน

เศรษฐกิจของหมู่บ้าน อาชีพหลักของราษฎรในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ คือ ทำเกษตร เช่น ปลูกมะนาว ทุเรียน กุ้ง ไม้ยืนต้น ผัก ยางพารา และสับปะรด ด้านปศุสัตว์ การเลี้ยงโคนม โคเนื้อ หมู ผ้าพื้นเมือง ผ้าทอขาวมัดด้วยที่กระดุก การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการทำกระดาษจากใยสับปะรด รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี 34,745 บาท (องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่. 2548)

หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข” เข้ารับพระราชทานโล่รางวัลประจำปี 2549 มีวิถีการดำเนินชีวิตและการพัฒนาชุมชนของตนเองที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรประภา สิ้นธุนา (2533) ศึกษาเรื่อง การพึ่งตนเองของชุมชนโดยแนววัฒนธรรมชุมชน เพื่อการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านตะเพินคี มี 11 ด.องค์พระ อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องแยกตัวโดดเดี่ยวจากโลกภายนอก และมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมประกอบด้วย

1. ชุมชนมีระบบผลิตแบบยั่งยืน เพื่อกินเพื่ออยู่เป็นหลัก มีปัจจัยการผลิตเพียงพอ และมีปัจจัย 4 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต
2. ชุมชนอยู่ร่วมกันสัมพันธ์กัน โดยมีระบบครอบครัวและระบบเครือญาติเป็นหน่วยพื้นฐานในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการถ่ายทอดคุณค่าของชุมชนที่สืบทอดกันมาตลอดจนมีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในตามหลักประเพณีที่มีอยู่

3. ชุมชนมีระบบคุณค่า ศาสนา ความเชื่อ ที่ยังเคารพแก่สิ่งที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมา

กองวิจัยและประเมินผล กรมพัฒนาชุมชน (2539 อ้างถึงในสณฑ์ธง แข่งขันดี. 2541) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์กองทุนสวนยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ วัสดุครุภัณฑ์ และงบประมาณจากหน่วยราชการ การได้รับการติดตามตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ และการได้รับข่าวสารของกลุ่ม สามารถส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาชีพ สามารถประสบผลสำเร็จได้ กล่าวคือ กลุ่มอาชีพได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการในด้านต่างๆ มาก จะประสบ

ความสำเร็จมากกว่ากลุ่มอาชีพที่ได้รับการติดตามตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่น้อย และกลุ่มอาชีพที่มีการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอาชีพมาก จะประสบความสำเร็จมากกว่ากลุ่มอาชีพที่มีการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอาชีพน้อย

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ทำการสำรวจสถานะความรู้เกี่ยวกับธุรกิจชุมชน พบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและล้มเหลวของธุรกิจชุมชนคือความสามารถในการพึ่งตนเองของการประสานร่วมมือกันของธุรกิจประเภทเดียวกัน บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐ ระบบบัญชีและการตรวจสอบควบคุม การตลาดและแหล่งที่ตั้ง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ทุน และการจัดการรวมกลุ่ม และการบริหารกลุ่มของสมาชิกชุมชน

ลลนา โสมะนะวัฒน์ (2541) ศึกษาการรวมกลุ่มและศักยภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนชนบทในภาคเหนือพบว่า กลุ่มเป็นกลไกที่สำคัญในการแก้ปัญหาและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม และยังส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่โดยการดำเนินงานภายในกลุ่มขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความคุ้นเคยตามระบบความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายมีการช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา

จรัสเรือง ศิริวัฒน์รักษ์ (2542) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาเชิงพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนศรีชะเอโศก ผลการวิจัยพบว่า คำสอนของพุทธศาสนา เช่น การยึดหลักอปริหานิยธรรม 7 อริยมรรคองค์แปด สามารถทำให้ชาวบ้านที่ยึดถือปฏิบัตินั้นรู้จักดำรงชีวิตอย่างมีค่าไม่เชื่อเรื่องโชคละตา รู้จักลดละ ประหยัด กินน้อยใช้น้อย ขยันทำงานให้มาก และยังพบอีกว่า ชุมชนที่ยึดเอาศีลมาเป็นหลักในการพัฒนาคนในชุมชนศรีชะเอโศก ทำให้วิถีการปฏิบัติในการดำรงชีพอย่างเรียบง่าย สมถะ สงบ ขยัน อ่อนน้อม ไม่วุ่นวาย ไม่มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ซึ่งสามารถทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2543) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า รูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จำแนกเป็น 2 รูปแบบคือ รูปแบบอิงชุมชน ที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม ซึ่งเหมาะสำหรับชุมชนที่มีผู้นำที่เข้มแข็งและมีศักยภาพพื้นฐานเป็นแนวคิดการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมและการใช้ทรัพยากรตลอดจนภูมิปัญญาภายในชุมชน และรูปแบบที่หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ริเริ่ม ซึ่งเหมาะสำหรับชุมชนที่ประสบปัญหาเกินขอบเขตความสามารถของชุมชน การแก้ปัญหาจำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอก

สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข (2543) ได้ทำการวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคมสุขภาพ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ ปัจจัยบริบททางสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ การที่ชุมชนมีการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี ความคิดพึ่งพาตนเอง สภาพแวดล้อมของชุมชนที่มีแหล่งทรัพยากรที่เอื้อต่อการดำรงชีพ ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ลักษณะผู้นำ กลุ่มองค์กรชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การมีระบบการสื่อสารที่ดี นอกจากนี้ยังมีปัจจัยนอกชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน และหน่วยงานต่างๆ

สมคิด พรหมจ้อย และคณะ (2546) ได้ทำการศึกษาเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่ของเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ ได้แก่

1. ความหลากหลายของสินค้า การพึ่งพาดตลาดในชุมชน ผลิตสินค้าใกล้ตัวไปหาไกลตัว
2. องค์กรชุมชนที่เป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจและชุมชนที่ส่งเสริมการผลิต การตลาด และแหล่งเงินทุน
3. การสะสมทุนและแหล่งทุนเพื่อการผลิต
4. การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
5. ผู้นำและการมีส่วนร่วม
6. มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตและภูมิปัญญาชาวบ้าน
7. การเน้นความร่วมมือกับทางศาสนา
8. วัฒนธรรมความเชื่อที่จะสร้างความภาคภูมิใจ ความสามัคคี และความสงบร่มเย็นของชุมชน

9. บทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาจากภาครัฐและเอกชน

แดงอ่อน มั่นใจตน (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งชุมชน: บทเรียนจากตำบลบางพระ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความเข้มแข็งที่ทำให้ตำบลบางพระได้รับรางวัลธรรมมาภิบาลดีเด่น คือ

1. การสร้างผู้นำที่มีศักยภาพ โดยใช้การศึกษาดูงาน อบรม และการปฏิบัติจริง
2. การพัฒนากลุ่มหรือองค์กร และพัฒนางาน โดยยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกันและยึดหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะความโปร่งใส ความยุติธรรมและความเป็นประชาธิปไตย
3. สร้างความสามัคคี ความเอื้ออาทร และเกื้อกูล สร้างสำนักท้องถิ่นและสำนักเพื่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นในทุกกลุ่ม
4. สร้างการมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอนให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชาชน
5. สร้างพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นวัฒนธรรม
6. สร้าง ใช้ และร่วมมือกับเครือข่ายในการพัฒนาในโอกาสที่เหมาะสม

กฤติยา ชัยศิริ (2546) ศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่ใช้อธิบายความเข้มแข็งในชุมชนมี 12 ตัวแปร ประกอบด้วย รายได้ ระดับการศึกษา การรับรู้ข่าวสารในชุมชน สถานการณ์โรคเอดส์ และยาเสพติดในชุมชน การมีส่วนร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ การให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบล สภาพแวดล้อมในชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม และปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง นำมาจัดกลุ่มตัวแปรด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบได้เป็น 4 กลุ่ม คือ 1) การมีส่วนร่วม

ในชุมชน 2) สถานภาพทางสังคม 3) การเรียนรู้ของชุมชน และ 4) บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนา ซึ่งสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาในการอธิบายความเข้มแข็งในตำบลบางพระ ได้ประมาณร้อยละ 51 ของทั้ง 2 ตำบลข้างต้น แสดงให้เห็นว่าตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษานี้ ยังมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในตำบลต่ำ

สุพจน์ แสงเงิน (2544) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณีชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดดีกว่า พบว่า ชุมชนมีเป้าหมายหลักในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ โดยมีปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ 5 ประการ คือ จิตสำนึกร่วมภายในชุมชน ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต แรงผลักดันจากผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายชุมชนและการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ สำหรับกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เป็นการเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จัดทำขึ้นมาภายใต้กรอบแนวคิด “รู้อดีต คิดปัจจุบัน ทนอนาคต” ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน นำมาผนวกกับความรู้ใหม่ที่มาจากภายนอกชุมชน จนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

มานะ ชนะบุญ (2547) ศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ศึกษากรณี หมู่บ้านเขาน้อยและบ้านนาแพง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า หมู่บ้านเขาน้อยและนาแพงเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง เนื่องจาก

- 1) มีประวัติความเป็นมาเดียวกันที่อาศัยอยู่ที่เดียวกัน พูดภาษาเดียวกันและสามารถใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติร่วมกันได้โดยสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ได้
- 2) มีผู้นำชุมชนที่หลากหลาย อาทิ ผู้นำหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ปราชญ์หมู่บ้าน และกำนัน ความเป็นผู้นำทั้งด้านบุคลิกและการปกครอง
- 3) มีวัฒนธรรมชุมชนที่ยึดถือความเชื่อและประเพณีปฏิบัติต่อกันอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและมีกฎเกณฑ์ในการอาศัยอยู่ร่วมกันได้
- 4) ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน โดยสามารถใช้กิจกรรมที่เป็นประเพณีเป็นสิ่งเชื่อมโยงสมาชิกทั้งภายในและภายนอกให้มีความสัมพันธ์ต่อกันได้

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับประชาชนทั้งสองหมู่บ้าน คือ มีสมาชิกบางคนให้ความสำคัญในการร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น และมีเงินทุนไม่พอในการผลิต มีหนี้สินภายในครัวเรือนและขาดแรงงานคนและสัตว์ในการผลิต

เพ็ญพักตร์ คุ่มภัย (2548) ศึกษาเรื่อง การศึกษาสาเหตุและปัญหาของความยากจนเชิงเศรษฐกิจ : กรณีศึกษาผู้ยากจนในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ผลการศึกษาพบว่า

- 1) ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความยากจนของประชาชนในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน มีความสัมพันธ์กับความยากจนของประชาชนในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่

อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่สามารถประกอบอาชีพ การไม่มีที่ดินทำกิน การมีหนี้สิน การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของรัฐ การศึกษา และการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร มีความสัมพันธ์กับความยากจนของประชาชนในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2) ค่าไคสแควร์ (Chi-square) ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ สิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน สำหรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสามารถประกอบอาชีพ การศึกษา การใช้เทคโนโลยีการเกษตร การไม่มีที่ดินทำกิน การมีหนี้สิน และการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของรัฐ มีค่าเท่ากับ 2.63 17.61 7.79 5.4 1.92 1.19 0.17 0.17 0.001 ตามลำดับ

วราห์ เขินประดิษฐ์ (2549) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมมากในโครงการชุมชนเข้มแข็ง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการชุมชนเข้มแข็งได้แก่ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการชุมชนเข้มแข็ง บทบาทของผู้นำชุมชน และความคาดหวังผลประโยชน์จากโครงการชุมชนเข้มแข็ง ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ เพศ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และความรู้เกี่ยวกับโครงการชุมชนเข้มแข็ง

นันทพล เถาลีไป สมปอง พุ่มพวง และวงศ์ไทย บุคดี (2549) ศึกษาเรื่อง สภาพเศรษฐกิจและการดำเนินตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของราษฎรในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า

1) สภาพเศรษฐกิจในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ในการประกอบอาชีพหลักของราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร (ปลูกพืช) คิดเป็นร้อยละ 43.3 มีรายได้ 3,000 บาทต่อเดือน อาชีพรองของราษฎร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 33.7 มีรายได้ 3,000 บาทต่อเดือน และมีการประกอบอาชีพเสริม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 13.6 มีรายได้ 3,000 บาทต่อเดือน รายจ่ายของราษฎรในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่มีรายจ่ายมากกว่า 5,000 บาทต่อเดือน

2) การดำเนินตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของราษฎรในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ มี 6 แนวทางได้แก่ การลดรายจ่ายส่วนใหญ่มีการปลูกผักสวนครัว คิดเป็นร้อยละ 59.5 การเพิ่มรายได้ส่วนใหญ่เป็นการรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 62.1 การประหยัดส่วนใหญ่จะนำเงินไปฝากกลุ่มออมทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 50.5 การเรียนรู้ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ตาม

แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 53.9 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่มีการดูแลป่าชุมชนและดูแลแหล่งน้ำ คิดเป็นร้อยละ 50.5 การเอื้ออารีต่อกัน ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คิดเป็นร้อยละ 73.7

3) ราษฎรในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ด้วยสัตวใหญ่ ส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องน้ำเพื่อการเกษตร และมีราษฎรมีข้อเสนอแนะให้สร้างอ่างเก็บน้ำพร้อมระบบส่งน้ำให้ทั่วถึงทุกแปลง

สุวิทย์ เมธินทรีย์ (2549) ได้เสนอผลการวิจัยโดยสรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์ การเชื่อมโยงโลกาภิวัตน์กับชุมชนภิวัตน์ ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ 31 พฤษภาคม 2549 วันที่ 1 มิถุนายน 2549 และวันที่ 2 มิถุนายน 2549 รวม 3 ตอน มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

การจะอยู่อย่างมีความสุขอย่างเต็มภาคภูมิในกระแสโลกาภิวัตน์ได้นั้น ไม่ได้หมายความว่าประเทศนั้นต้องเป็นทุนนิยมอย่างสุดโต่ง แต่ภายใต้ระบบทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์ เราต้องสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับภาคเอกชน ซึ่งอาศัยอยู่ในชนบทถึง 80-90 เปอร์เซ็นต์ให้มีความเข้มแข็งสมานฉันท์ ขจัดความยากจนและความด้อยโอกาสให้หมดไป ดุลยภาพระหว่างความสมานฉันท์ในสังคมกับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศในเวทีโลกเป็นสิ่งสำคัญมาก

ประเทศไทยต้องทบทวนหาคู่มือภาพใหม่ที่เน้นดุลยภาพเชิงพลวัต ในการสร้างสมดุลระหว่างโลกาภิวัตน์กับชุมชนภิวัตน์ เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงน่าจะเป็นหลักยึดก่อนจะลงมือทำกิจการอะไรก็ตาม หลักเศรษฐกิจพอเพียงมี 3 ประการคือ 1) มีภูมิคุ้มกันดี 2) มีการประมาณตน 3) ใช้องค์ความรู้ใช้สติและปัญญา หลักการนี้นำไปใช้ในการสร้างพลัง 4 พลังขับเคลื่อนสังคมได้คือ 1) พลังความเข้มแข็งของชุมชน 2) พลังความสามัคคีในการแข่งขัน 3) พลังสมานฉันท์ 4) พลังโลกาภิวัตน์

สิ่งที่รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐต้องทำคือ สร้างสิ่งคุ้มภัย (Safeguard) ให้ชุมชนโดยควรใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติให้เปลี่ยนชุมชนจาก Suffer เป็น Survive คือ ขยับจากการเป็นผู้ทุกข์ทนไปสู่ความเป็นผู้รอดให้ได้

ในมิติของการพัฒนานั้น จุดเน้นสำคัญคือ ต้องมองไปที่ความสมดุล คือทั้งพัฒนาเศรษฐกิจในสังคมและการพัฒนาทุนทางสังคม และทุนมนุษย์ควบคู่กันไปด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือองค์ความรู้ ความรอบคอบ ความรู้เท่าทันทุกอย่างต้องฝึกไว้ในตัวปัจเจกบุคคล หรือทุนมนุษย์เสียก่อน นั่นคือเราต้องไม่ลืมการพัฒนาทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระดับชุมชนได้คือ ต้องทำให้ชุมชนเกิดพลังอำนาจ (Empower) ให้ชุมชนสามารถยืนอยู่บนขาของตนเองได้หลังจากพึ่งพาตนเองได้แล้ว จึงขยายไปสู่ระดับครัวเรือน ไปสู่ระดับหมู่บ้าน แล้วจึงพัฒนาเครือข่ายรวมกลุ่มกันเป็นพลังใหญ่ขึ้นต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 3.1 วิธีการศึกษา
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิธีการศึกษา

3.1.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วารสาร งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบการศึกษาให้สมบูรณ์

3.1.2 การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจความคิดเห็นของครัวเรือน โดยวิธีการสัมภาษณ์ ในทางลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ข้อมูลสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนและการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในพื้นที่

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

3.2.1 ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาคือสมาชิกหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 237 ครัวเรือน

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาคือสมาชิกหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามจำนวน 145 ครัวเรือนกำหนด ด้วยวิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (มณฑลชัย เทียนทอง, 2549)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ชุด และดำเนินการ 2 ขั้นตอน โดยใช้เครื่องมือ 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของสมาชิกชุมชน

ลักษณะของแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จึงเน้นไปที่ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แบบสัมภาษณ์แต่ละฉบับใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 20-30 นาที

ชุดที่ 2 การเก็บข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนา 2 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มประมาณ 5-6 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ ซึ่งใช้เวลาในการประชุมกลุ่มเฉพาะแต่ละกลุ่มประมาณ 3 ชั่วโมง

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ประสานงานกับ อบต.ห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อขอเก็บข้อมูลในพื้นที่หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2) สืบหาพื้นที่ที่จะเก็บข้อมูล เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพกับประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 3 ครั้ง

3) เก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ตามครัวเรือนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ขั้นที่ 2 เก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในพื้นที่จำนวน 11 คน โดยจัดประชุมในวันที่ 25 เมษายน 2552 เวลา 08.30 – 17.00 น. โดยแยกเป็น 2 กลุ่ม ช่วงเช้าและช่วงบ่าย

จากข้อมูลเชิงปริมาณในชั้นที่ 1 ผู้วิจัยยังได้ติดตามไปสังเกต และพูดคุยเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ อาทิเช่น การทำเกษตรผสมผสาน สหกรณ์กลุ่มทอผ้าของหมู่บ้าน ฯลฯ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนพอสมควร โดยเฉพาะข้อมูลด้านความคิดความเชื่อ เจตคติ และวิธีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงประจักษ์เหล่านี้มาประกอบกันเป็นข้อมูลเพื่อสรุปผลการวิจัยในครั้งนี้

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลจำแนกประเภท ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส สถานภาพครอบครัว ตำแหน่งในหมู่บ้าน โดยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย รายได้เฉลี่ยต่อเดือน รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน โดยหาค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด

3.5.2 การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของชุมชนของหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และด้านศาสนาและวัฒนธรรม วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

3.5.3 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ได้แก่ ปัญหาของชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ความภูมิใจในชุมชน และข้อคิดเห็นอื่นๆ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่

3.5.4 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่าง 1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกับปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน 2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนกับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม 3) ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนกับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม และ 4) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และศาสนาและวัฒนธรรมกับความเข้มแข็งของชุมชน

3.6 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลจะใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

เกณฑ์การให้คะแนน จากแบบสัมภาษณ์ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นคำถามแสดงถึงระดับความคิดเห็น ทั้ง 3 ด้าน คือด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และด้านศาสนาและวัฒนธรรม โดยให้คะแนนดังนี้

2	คะแนน	จริง
1	คะแนน	ไม่แน่ใจ
0	คะแนน	ไม่จริง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งระดับของความเข้มแข็งของชุมชนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้
 คะแนนเฉลี่ย 0.00-0.66 (0-33%) = ความเข้มแข็งระดับต่ำ
 คะแนนเฉลี่ย 0.67-1.33 (33.5-66.5%) = ความเข้มแข็งระดับปานกลาง
 คะแนนเฉลี่ย 1.34-2.00 (67-100%) = ความเข้มแข็งระดับสูง

การแปลความหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการคำนวณที่ได้จะแปลผลเพียงว่าตัวแปร 2 ตัวนั้นมีความสัมพันธ์หรือไม่ ระดับใดและสัมพันธ์กันอย่างไร แต่จะไม่แปลว่าตัวแปรหนึ่งเป็นสาเหตุของอีกตัวแปรหนึ่งหรือตัวแปร 2 ตัวนั้นเป็นเหตุซึ่งกันและกัน ในการพิจารณาว่าตัวแปร 2 ตัวนั้นมีความสัมพันธ์กันระดับใด สามารถพิจารณาได้ดังนี้ (ชูศรีวงศ์รัตนะ. 2544)

- 1) ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ 1 (ประมาณ .70 ถึง .90) ถือว่ามีความสัมพันธ์กันสูง (ถ้าสูงกว่า .90 ถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก)
- 2) ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ .50 (ประมาณ .50 ถึง .70) ถือว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง
- 3) ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ .00 (ประมาณ .30 และต่ำกว่า) ถือว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ
- 4) ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็น .00 แสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการวิจัยตามวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 4.1 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล
- 4.2 วิเคราะห์ข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชน
- 4.3 สรุปความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน
- 4.4 การทดสอบสมมติฐาน
- 4.5 สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

4.1.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลจำแนกประเภท ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส สถานภาพในครอบครัว ตำแหน่งในหมู่บ้าน โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตารางที่ 4-1 จำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลจำแนกประเภท

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
รวมครัวเรือน	145	100.0
เพศ		
ชาย	65	44.8
หญิง	80	55.2
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	16	11.0
ประถมศึกษา	80	55.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	28	19.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	16	11.0
อนุปริญญา/ปวส.	1	0.7
ปริญญาตรี/เทียบเท่า	1	0.7
สูงกว่าปริญญาตรี	3	2.1

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพการสมรส		
แต่งงาน	107	73.8
โสด	7	4.8
หม้าย	23	15.9
หย่าร้าง	1	0.7
แยกกันอยู่	7	4.8
สถานภาพในครอบครัว		
หัวหน้าครอบครัว	91	62.8
คู่สมรสของหัวหน้าครอบครัว	39	26.9
ญาติ	2	1.3
ผู้อาศัย	13	9.0
บุตร	0	0.0
ตำแหน่งในหมู่บ้าน		
ผู้ใหญ่บ้าน	1	0.7
ลูกบ้าน	123	84.8
อบต.	2	1.4
กรรมการหมู่บ้าน	14	10.0
อื่นๆ	4	2.9

จากตารางที่ 4-1 แสดง การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลจำแนกประเภทสามารถสรุปผลได้ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.2

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 55.2

สถานภาพการสมรส พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพแต่งงาน คิดเป็นร้อยละ 73.8

สถานภาพครอบครัว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 62.8

ตำแหน่งในหมู่บ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นลูกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 85.5

4.1.2 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย รายได้เฉลี่ยต่อเดือน รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน โดยหาค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตารางที่ 4-2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด ของปัจจัยส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ

ตัวแปร	\bar{X}	SD.	ต่ำสุด	สูงสุด
อายุ	48.05	13.914	22	77
ระยะเวลาที่อยู่อาศัย	22.48	9.994	1	42
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	11,056.82	16,732.782	3,500	126,000
รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน	10,635.89	13,338.758	3,000	83,500

จากตารางที่ 4-2 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

อายุ พบว่า มีอายุเฉลี่ย 48.05 ปี

ระยะเวลาที่อยู่อาศัย พบว่า มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 22.48 ปี

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 11,056.82 บาท

รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 10,635.89 บาท

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชน

การวิเคราะห์เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และด้านศาสนาและวัฒนธรรม วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

4.2.1 การวิเคราะห์ในภาพรวม

ตารางที่ 4-3 คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชน

ตัวแปรที่ศึกษา	\bar{X}	SD.	ระดับ
ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	1.21 (60.5%)	0.580	ปานกลาง
ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	1.46 (73.0%)	0.650	สูง
ด้านศาสนาและวัฒนธรรม	1.62 (81.0%)	0.560	สูง
ภาพรวม	1.43 (71.5%)	0.543	สูง

จากตารางที่ 4-3 แสดง คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=1.43$ หรือร้อยละ 71.5) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับสูง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และด้านศาสนาและวัฒนธรรม และระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

4.2.2 การวิเคราะห์เป็นรายด้าน

1) ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ตารางที่ 4-4 คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ข้อความ	\bar{X}	SD	ระดับ
1. มีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ	1.56	0.698	สูง
2. มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม	1.03	0.698	ปานกลาง
3. มีอำนาจในการต่อรอง	0.97	0.751	ปานกลาง
4. มีความรู้ด้านการจัดการตลาด	1.01	0.767	ปานกลาง
5. มีวัตถุประสงค์ในชุมชน	1.37	0.805	สูง
6. มีกลไกในการระดมทุนเพื่อเป็นสินเชื่อในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ ธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น	1.49	0.796	สูง
7. ความสามารถในการจัดหาปัจจัยการผลิตมีคุณภาพราคาถูก	1.17	0.743	ปานกลาง
8. มีความสามารถในการเพิ่มแหล่งรายได้เป็นหลายแหล่ง เช่น พัฒนาธุรกิจชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า	1.33	0.815	ปานกลาง
9. มีการรวมกลุ่มด้านอาชีพในชุมชน	1.52	0.776	สูง
10. ไม่มีคนว่างงานในชุมชน	0.70	0.685	ปานกลาง
ภาพรวม	1.21	0.580	ปานกลาง

จากตารางที่ 4-4 แสดง คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชน ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.21$ หรือร้อยละ 60.5) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับคะแนนสูงที่สุด 3 อันดับแรกได้แก่ 1) มีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ 2) มีการรวมกลุ่มด้านอาชีพในชุมชน และ 3) มีกลไกในการระดมทุนเพื่อเป็นสินเชื่อในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ ธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น

ส่วนระดับน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้าย ได้แก่ 1) มีอำนาจในการต่อรอง 2) มีความรู้ด้านการจัดการตลาด และ 3) มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม

2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ตารางที่ 4-5 คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชน
ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ข้อความ	\bar{X}	SD	ระดับ
1. มีการจัดการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน เช่น การป้องกันช้าง การเกษตรแบบผสมผสาน การทอผ้า เป็นต้น	1.76	.686	สูง
2. มีความรู้ในการใช้สมุนไพร เพื่อรักษาตนเองและคนในครอบครัวเมื่อเจ็บป่วย โดยลดการพึ่งพาโรงพยาบาล	1.17	.783	ปานกลาง
3. มีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกหลาน	1.59	.851	สูง
4. มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนพร้อมเรียนรู้ร่วมกัน	1.38	.767	สูง
5. มีการศึกษาดูงาน เชื่อมโยงเครือข่ายกับภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์	1.27	.792	ปานกลาง
6. มีระบบการสื่อสารในชุมชนที่ดี	1.53	.824	สูง
7. มีเวทีสาธารณะพูดคุย ประชุมทั้งแบบทางการ / ไม่เป็นทางการ	1.52	.805	สูง
ภาพรวม	1.46	0.650	สูง

จากตารางที่ 4-5 แสดง คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชน ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=1.46$ หรือร้อยละ 73) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับคะแนนสูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) มีการจัดการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน เช่น การป้องกันช้าง การเกษตรแบบผสมผสาน การทอผ้า เป็นต้น 2) มีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกหลาน และ 3) มีระบบการสื่อสารในชุมชนที่ดี

3) ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

ตารางที่ 4-6 คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของชุมชน
ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

ข้อความ	\bar{X}	SD	ระดับ
1. มีความศรัทธาในศาสนา และมีพิธีกรรมทางศาสนา ร่วมกัน	1.77	.617	สูง
2. มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและผลของการทำ ความดี	1.73	.607	สูง
3. มีการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็น เอกลักษณ์ เช่นดนตรี สงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น	1.81	.572	สูง
4. มีจารีตประเพณี กฎระเบียบในชุมชน	1.55	.727	สูง
5. มีการให้ความเคารพผู้อาวุโส	1.76	.620	สูง
6. มีวัฒนธรรมการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งของชุมชน	1.33	.724	ปานกลาง
7. มีการสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของชุมชน	1.54	.738	สูง
8. มีการสนทนากันร่วมกันในชุมชน (กีฬา บ้านเทิง เป็นต้น)	1.52	.790	สูง
ภาพรวม	1.62	0.560	สูง

จากตารางที่ 4-6 แสดง คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็ง
ของชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=1.62$ หรือร้อยละ
81) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับคะแนนสูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) มีการสืบสาน
ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เช่นดนตรี สงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น 2) มี
ความศรัทธาในศาสนา และมีพิธีกรรมทางศาสนาด้วยกัน และ 3) มีการให้ความเคารพผู้อาวุโส

4.3 สรุปความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน

การสรุปความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ปัญหาของชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ความภูมิใจในชุมชน และความคิดเห็นอื่นๆ สรุปโดยการแจกแจงความถี่

ตารางที่ 4-7 สรุปความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน

รายการ	จำนวน
ปัญหาของชุมชน	
1. ปัญหาช้างป่าทำลายพืชไร่	60
2. ขาดแหล่งน้ำทางการเกษตร	25
3. ขาดผู้ให้ความรู้ด้านต่างๆ เช่น ด้านการเกษตร การออม ฯลฯ	20
4. การไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น	5
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน	
1. ความพร้อมของผู้นำหมู่บ้าน	42
2. ความร่วมมือของชาวบ้าน	35
3. ความไม่เห็นแก่ตัวของชาวบ้าน	28
4. การรู้จักทำมาหากินของสมาชิกในหมู่บ้าน	26
5. การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมต่างๆ	25
6. ความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน	22
7. การเป็นผู้นำที่ดีของผู้นำชุมชน	20
8. การอยู่ร่วมกันของคนกับธรรมชาติโดยการพึ่งพาอาศัยกัน	19
9. ทุกคนรู้จักหน้าที่ของตนเอง	15

ตารางที่ 4-7 (ต่อ)

รายการ	ความถี่
ความภูมิใจในชุมชน	
1. การได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากในหลวงที่ได้พระราชทานที่ทำกินตามโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง	80
2. เป็นหมู่บ้านตามโครงการพระราชดำริของในหลวง	55
3. ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้	45
4. ความสามารถพึ่งตนเองและเลี้ยงตนเองกับครอบครัวได้	42
5. ภูมิใจที่สามารถตั้งกลุ่มทอผ้า	40
6. ภูมิใจในตัวผู้นำของชุมชนที่สามารถช่วยเหลือลูกบ้านได้เป็นอย่างดี	38
7. สินค้า OTOP ของกลุ่มทอผ้า	35
8. หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา หมู่ 1 ได้รับรางวัลหมู่บ้านสาธารณสุขและเกษตรดีเด่น ปี 2530	32
ความคิดเห็นอื่น ๆ	
1. ขอความอนุเคราะห์จากส่วนราชการและผู้เกี่ยวข้อง ช่วยดูแลและแนะนำการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง	33
2. ทุกคนควรตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณจากในหลวงที่ได้พระราชทานที่ทำกินตามโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง	28
3. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเข้ามาสำรวจผืนป่าและแก้ปัญหาการบุกรุกและหาหนทางเพิ่มแหล่งอาหารให้ช้าง เพื่อให้คนและช้างสามารถอยู่ร่วมกันได้	25
4. ต้องการให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของเกษตรกรรมมากขึ้น	20

จากการศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกชุมชน ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน แต่ละประเด็นดังนี้

1. ปัญหาของชุมชน พบว่า ปัญหาหลักๆ ของชุมชนจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับช้างป่าที่ลงมาหากินและทำลายพืชไร่ของสมาชิก รองลงมาเป็นปัญหาเรื่องแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร และปัญหาด้านการขาดผู้รู้มาให้ความรู้ด้านต่างๆ แก่สมาชิก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า มีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน แต่ 5 ปัจจัยแรก ได้แก่ ความพร้อมของผู้นำหมู่บ้าน ความร่วมมือของ

ชาวบ้าน ความไม่เห็นแก่ตัวของชาวบ้าน การรู้จักทำมาหากินของสมาชิกในหมู่บ้าน และการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมต่างๆ

3. ความภูมิใจในชุมชน พบว่า ความภาคภูมิใจของสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน 3 ประเด็นแรก ได้แก่ การได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากในหลวงที่ได้พระราชทานที่ทำกินตามโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นหมู่บ้านตามโครงการพระราชดำริของในหลวง และการมีทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้

4. ความคิดเห็นอื่นๆ มีสมาชิกให้ความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาในภาพรวมไว้ 4 ประเด็น คือ ขอความอนุเคราะห์จากส่วนราชการและผู้เกี่ยวข้อง ช่วยดูแลและแนะนำการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และทุกคนควรตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณจากในหลวงที่ได้พระราชทานที่ทำกินตามโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเข้ามาสำรวจผืนป่าและแก้ปัญหาการบุกรุกและหาหนทางเพิ่มแหล่งอาหารให้ช้าง เพื่อให้คนและช้างสามารถอยู่ร่วมกันได้ และต้องการให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของเกษตรกรรมมากขึ้น

4.4 การทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษากรณี หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งระดับสูง ผลการศึกษา พบว่า ระดับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=1.43$ หรือร้อยละ 71.5)

สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในระดับสูง ($r=.794$) ดังตารางที่ 4-8

สมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระดับสูง ($r=.729$) ดังตารางที่ 4-8

สมมติฐานข้อที่ 4 ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระดับสูง ($r=.723$) ดังตารางที่ 4-8

ตารางที่ 4-8 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และศาสนาและวัฒนธรรม (N=145)

ปัจจัย	r	p
- ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	.794	.000*
- ทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับด้านศาสนาและวัฒนธรรม	.729	.000*
- ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีความสัมพันธ์กับด้านศาสนาและวัฒนธรรม	.723	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานข้อที่ 5 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และศาสนาและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชน ผลการศึกษา พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ($r=.950$) ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ($r=.901$) และปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม ($r=.913$) กับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน ดังตารางที่ 4-9

ตารางที่ 4-9 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และศาสนาและวัฒนธรรมกับความเข้มแข็งของชุมชน (N=145)

ปัจจัย	r	p
ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	.950	.000*
ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	.901	.000*
ด้านศาสนาและวัฒนธรรม	.913	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.5 สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษากรณี หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับสูง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และด้านศาสนาและวัฒนธรรม และระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง และสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ดังนี้

ตารางที่ 4-10 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
1 หมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งระดับสูง	ยอมรับ
2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	ยอมรับ
3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม	ยอมรับ
4 ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม	ยอมรับ
5 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กระบวนการเรียนรู้ และศาสนาและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชน	ยอมรับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอได้ดังนี้

5.1 สรุปผล

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

จากการดำเนินการศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล สรุปผลได้ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.2

อายุ พบว่า มีอายุเฉลี่ย 48.05 ปี

ระยะเวลาที่อยู่อาศัย พบว่า มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 22.48 ปี

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 55.2

สถานภาพการสมรส พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพแต่งงาน คิดเป็นร้อยละ 73.8

สถานภาพครอบครัว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 62.8

ตำแหน่งในหมู่บ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นลูกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 85.5

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 11,056.82 บาท

รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 10,635.89 บาท

5.1.2 ความเข้มแข็งของชุมชน ตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ความเข้มแข็งชุมชนในภาพรวมมีความเข้มแข็งอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 71.5) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

พบว่า มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับสูง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการเรียนรู้ (ร้อยละ 73) และด้านศาสนาและวัฒนธรรม (ร้อยละ 81) และระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (ร้อยละ 60.5)

5.1.3 แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากปัจจัยความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 3 ด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กันทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ในระดับสูง ($r=.794$) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระดับสูง ($r=.729$) ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระดับสูง ($r=.723$) และปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ($r=.950$) ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ ($r=.901$) ปัจจัยด้านศาสนาวัฒนธรรม ($r=.913$) ทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน

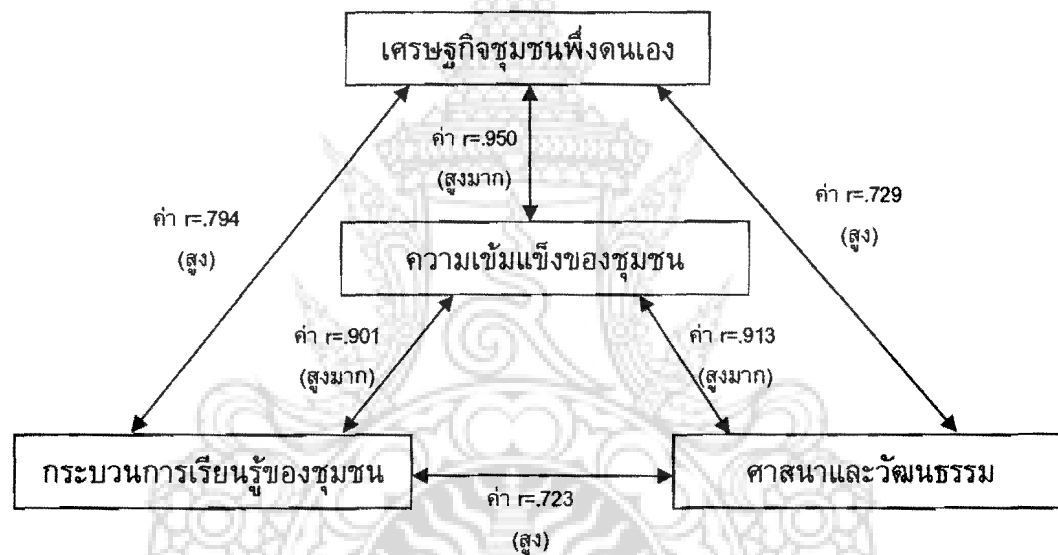
5.1.4 ความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งผู้วิจัยได้แยกประเด็นความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1. ปัญหาของชุมชน พบว่า ปัญหาหลักๆ ของชุมชนจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับข้างป่าที่ลงมาหากินและทำลายพืชไร่ของสมาชิก รongลงมาเป็นปัญหาเรื่องแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร และปัญหาด้านการขาดผู้รู้มาให้ความรู้ด้านต่างๆ แก่สมาชิก
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า มีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน แต่ 5 ปัจจัยแรก ได้แก่ ความพร้อมของผู้นำหมู่บ้าน ความร่วมมือของชาวบ้าน ความไม่เห็นแก่ตัวของชาวบ้าน การรู้จักทำมาหากินของสมาชิกในหมู่บ้าน และการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมต่างๆ
3. ความภูมิใจในชุมชน พบว่า ความภาคภูมิใจของสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน 3 ประเด็นแรก ได้แก่ การได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากในหลวงที่ได้พระราชทานที่ทำกินตามโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นหมู่บ้านตามโครงการพระราชดำริของในหลวง และการมีทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้
4. ความคิดเห็นอื่นๆ มีสมาชิกให้ความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาในภาพรวมไว้ 4 ประเด็น คือ ขอความอนุเคราะห์จากส่วนราชการและผู้เกี่ยวข้อง ช่วยดูแลและแนะนำการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และทุกคนควรตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณจากในหลวงที่ได้พระราชทานที่ทำกินตามโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเข้ามาสำรวจผืนป่าและแก้ปัญหาการบุกรุกและหาหนทางเพิ่มแหล่งอาหารให้ช้างเพื่อให้คนและช้างสามารถอยู่ร่วมกันได้ และต้องการให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของเกษตรกรรมมากขึ้น

5.1.4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ระดับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูง
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในระดับสูง ($r=.794$)
3. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระดับสูง ($r=.729$)
4. ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระดับสูง ($r=.723$)
5. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ($r=.950$) ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ($r=.901$) และปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม ($r=.913$) กับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน

จากการทดสอบสมมติฐาน สามารถสรุปเป็นแผนผังความสัมพันธ์ความเข้มแข็งของชุมชน

ภาพที่ 5-1 แผนผังความสัมพันธ์ความเข้มแข็งของชุมชน

5.2 อภิปรายผล

จากการดำเนินการศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับสูง 3 อันแรกได้แก่ 1) มีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ 2) มีการรวมกลุ่มด้านอาชีพในชุมชน และ 3) มีกลไกในการระดมทุนเพื่อเป็นสินเชื่อในชุมชน

เช่น กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ ธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น สอดคล้องกับคำกล่าวของวารวิทย์ อิวรุทธิวรกุล (2544) ที่ว่า ระบบเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยแห่งความเข้มแข็งของชุมชน ต้องเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง และมุ่งตอบสนองความต้องการเพื่อความยั่งยืนของชุมชนเป็นหลัก โดยรูปแบบการผลิตจะต้องทำให้สมาชิกไม่ต้องขวนขวายดิ้นรนกับกิจกรรมเศรษฐกิจที่ถูกกำหนดจากภายนอกชุมชน เพราะสามารถกำหนดการผลิตตามสภาพของตน คือ เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนภายใต้เทคโนโลยี และการจัดการที่เหมาะสมผ่านกระบวนการส่งเสริม การเรียนรู้ที่ตกทอดกันมานาน และสอดคล้องกับคำกล่าวของสมคิด พรหมจ้อย และคณะ (2546) ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจชุมชน ควรเป็นเศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง การพึ่งตนเองต้องคำนึงถึงพื้นฐานของตนเอง พื้นฐานของสังคมคือวัฒนธรรม...วัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานความมั่นคงของตนเอง เศรษฐกิจวัฒนธรรมไม่ใช่เศรษฐกิจที่คำนึงถึงผลผลิตและรายได้แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเศรษฐกิจที่สำคัญเกี่ยวกับครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป เป็นเศรษฐกิจที่ไม่ทอดทิ้ง แยกส่วนออกจากกัน เป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างได้ดุลยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการทดสอบสมมติฐานปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระดับสูง ส่วนระดับน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้าย ได้แก่ 1) มีอำนาจในการต่อรอง 2) มีความรู้ด้านการจัดการตลาด และ 3) มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับณรงค์ เพชรประเสริฐ (2529) ในประการที่ 1 ที่กล่าวว่า การพึ่งตนเองของชุมชน โดยพิจารณาจากรูปแบบการผลิตว่าชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้มี 2 ประการ คือ 1) ชุมชนที่มีการผลิตพอเลี้ยงชีพ (Sufficient) เป็นการผลิตทุกอย่าง พอกินพอใช้ อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนให้เลี้ยงตนเองได้ แต่ไม่สามารถผลิตอะไรได้มาก เพราะด้อยวิทยาการผลิต แต่ยังไม่สอดคล้องกับประการที่ 2) ที่กล่าวว่า ชุมชนที่ผลิตทุกอย่างได้เพียงพอแล้ว คือ ยังมีผลผลิตเหลือแล้วนำผลผลิตส่วนที่เหลือไปแลกเปลี่ยน เพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างอื่นมา ซึ่งเป็นการผลิตที่พึ่งตนเองได้ดีที่สุด ซึ่งหมู่บ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ยังดำเนินการไปไม่ถึง และสอดคล้องกับความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนด้านปัญหาของชุมชนว่า ชุมชนยังขาดผู้ให้ความรู้ต่าง ๆ เช่น ด้านเกษตร การออม ฯลฯ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของสังสิต พิริยะรังสรรค์ (2542) ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนว่า รัฐบาลมีนโยบายให้ภาคราชการต่าง ๆ ไปดำเนินการในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนกับชาวบ้าน เพียงแค่ให้เกิดรายได้เสริม มิใช่รายได้หลักของชาวบ้าน ฉะนั้น รายได้หลักของชาวบ้าน ต้องพึ่งพาเศรษฐกิจตลาด ทั้งนี้ได้แก่ การปลูกพืชเชิงเดี่ยว หรือการส่งเสริมนอกภาคเกษตร เป้าหมายหลักของยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กล่าวคือ การยกระดับกิจกรรมเหล่านี้อย่างจริงจังเพื่อให้เป็นยุทธศาสตร์อันหนึ่งของเศรษฐกิจแห่งชาติ ระยะเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรได้ทดลองลงมือทำด้วยตนเอง ฉะนั้น เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นทั้งวิถีชีวิต การดำรงชีพ ภูมิปัญญาของชาวบ้าน และวิถีการผลิต ซึ่งมีส่วนช่วยให้พวกเขาและครอบครัวได้รับประโยชน์สูงสุด ก็ขึ้นอยู่กับ

ตัดสินใจ ของชาวบ้านและชุมชนนั่นเอง จึงทำให้ความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับคะแนนสูงที่สุด 3 อันดับแรกได้แก่ 1) มีการจัดการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน เช่น การป้องกันช้าง การเกษตรแบบผสมผสาน การทอผ้า เป็นต้น 2) มีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกหลาน และ 3) มีระบบการสื่อสารในชุมชนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2538) ที่ได้เสนอลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างคนในชุมชนเดียวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง การนำประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด 2) กระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และเมื่อได้ทำลงแล้ว ได้ผลนำกลับมาทบทวนวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป ซึ่งกระบวนการคิดทบทวนวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติจะส่งผลต่อการยกระดับสติปัญญาของกลุ่มและชุมชน 3) กระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้เพื่อพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงให้เห็นผลเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ คิดค้นหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง และ 4) กระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้และทำงานร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการติดต่อสื่อสารกัน การช่วยเหลือกัน และวัตถุประสงค์ร่วมกัน และสอดคล้องกับคำกล่าวของ วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล (2544) กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนกำหนดระดับความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นกลไกหลักที่กำหนดหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ และพัฒนาระบบค่านิยมของคนในชุมชน แต่การศึกษาต้องมีความหมายกว้างถึงการเรียนรู้ของบุคคลที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดช่วงวัยของชีวิต ช่วยให้คนในสังคมเกิดศักยภาพในการดำรงชีวิต มีทักษะในการแก้ไขและจัดการปัญหาของตนเองและชุมชน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนสามารถเกิดขึ้นได้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัวทั้งในระดับครอบครัวในชุมชน และนอกชุมชนจากบุคคลจากหลายอาชีพ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การเรียนรู้ด้านการใช้สมุนไพร การนวด ความรู้ด้านหัตถกรรม ความรู้ด้านศิลปะพื้นบ้าน ความรู้ด้านการบริหารจัดการ การตลาด เทคโนโลยี การผลิต ฯลฯ และยังได้กล่าวว่า กลไกในการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสาร ชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้ จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชนตลอดเวลาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ทัศนคติ และร่วมปรึกษาหารือในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือกัน

ด้านศาสนาและวัฒนธรรมในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับสูง 3 อันดับแรกได้แก่ 1) มีการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็น

เอกลักษณ์ เช่นดนตรี สงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น 2) มีความศรัทธาในศาสนา และมีพิธีกรรมทางศาสนาร่วมกัน และ 3) มีการให้ความเคารพผู้อาวุโส สอดคล้องกับวริทธิ อวิชิตวรกุล (2544) ที่กล่าวว่า ชุมชนจะเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับค่านิยมที่สมาชิกในชุมชนยึดถือ เพราะค่านิยมเป็นปัจจัยที่กำหนดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชุมชน ค่านิยมที่มาจากความเชื่อในศาสนา สามารถสร้างทัศนคติให้คนเคารพธรรมชาติ มีความพึงพอใจกับการพึ่งตนเอง และก่อให้เกิดวัฒนธรรม แบบร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน เพราะทุกศาสนาจะสั่งสอนในเรื่องการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง และมีบทบาทจำนวนมากที่กำหนดแบบแผนการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันในสังคม การที่ชุมชนยึดถือและปฏิบัติตามความเชื่อดังกล่าวจนกลายเป็นระบบค่านิยมของชุมชน จะส่งผลให้ชุมชนสามารถธำรงรักษาความเป็นปึกแผ่นและความเข้มแข็งของชุมชนไว้ได้ และสอดคล้องกับสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2539) ที่กล่าวว่า การที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้จะต้องมีการพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ คือ ชุมชนมีบุคคลที่มีจิตใจเข้มแข็ง โดยยึดมั่นในหลักศาสนา คือมั่นใจว่าจะช่วยตนเองได้ พึ่งตนเองได้ สามารถต่อสู้กับปัญหา อุปสรรคต่างๆ ได้ และสามารถหาเลี้ยงชีพและการพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ควรมีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเองให้ได้ในที่สุด ในด้านการมีอำนาจในการต่อรอง การให้ความรู้ด้านการจัดการการตลาดและเทคโนโลยีที่เหมาะสม

2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ควรมีการศึกษาดูงาน และเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาภายนอก อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ เป็นต้น เพื่อเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุหาทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและการสรุปทบทวนเพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น

3) ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ควรสร้างวัฒนธรรมทางวัตถุที่จับต้องสัมผัสได้ เช่นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีรูปร่างมีขนาดและน้ำหนักแตกต่างกันไปตั้งแต่ ได้แก่ งานไม้ งานทอผ้า งานศิลปะ เป็นต้น เพื่อให้เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุของชุมชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาคูณลักษณะและศักยภาพของผู้นำชุมชน และแกนนำชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

2) ควรมีการศึกษาการพัฒนาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนเพื่อพัฒนาเครือข่ายการรวมกลุ่มเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองลักษณะเป็นพลวัต

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เรื่องแปรรูปและวิธีการสร้างมาตรฐานวัดชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : กลุ่มวิจัยและพัฒนา, 2543.
- กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน. ภาพสัณฐาน : ประสานการพิมพ์, 2543.
- _____. 2550, มีนาคม. "ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทดลองใช้สำหรับช่วงชั้นที่ 3 (ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)." เศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน. กฤติยา ชัยศิริ. "ความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา." ปริญาวิทยาสตรมหาบัณฑิต (ภูมิศาสตร์การวางแผนการตั้งถิ่นฐานมนุษย์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.
- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. การพึ่งตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนาของชนบท. กรุงเทพฯ : สมาคาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2530.
- กาญจนา รอดแก้ว. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง. ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ฉบับชุมชน. กรุงเทพฯ : บพิการพิมพ์, 2542.
- จรัสเรือง ศิริวัฒน์รักษ์. "การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนานะเชิงพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนศรีระอโศก." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.
- เฉลิม ห่อนาค. โครงการวิจัยการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2531.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์. เศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน : การบริหารที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2546).
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ณรงค์ โชควัฒนา. เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดของสังคมไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2542.

- ณรงค์ เพชรประเสริฐ. "แนวคิดเชิงทฤษฎีและบทบาทเสนอเกี่ยวกับชุมชน หนึ่งครัวเรือนสองวิถีการผลิต ทางออกวิกฤตเศรษฐกิจไทย." เศรษฐศาสตร์การเมือง. ฉบับที่ 6, 2541.
- แดงอ่อน มั่นใจตน. "ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งชุมชน: บทเรียนจากตำแหน่งบางพระ จังหวัดฉะเชิงเทรา" (2 กุมภาพันธ์ 2545) : 75-115.
- ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา, 2543.
- ธีรยุทธ บุญมี. ประชาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร, 2547.
- ธีราร อุดมไพจิตรกุลและคณะ. เศรษฐศาสตร์พอเพียง. กรุงเทพฯ : พัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2544.
- นันทพล เถาลีโป้ สมปอง พุ่มพวง และวงศ์ไทย บุตดี. สภาพเศรษฐกิจและการดำเนินตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของราษฎรในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สารนิพนธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2549.
- นิตการ สิงห์เสนี. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
- บุญเสริม บุญเจริญผล. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. (2543, มกราคม – มิถุนายน).
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง : ยุทธศาสตร์หลักสำคัญที่สุดของสังคมร่วมกัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2540.
- _____. การพัฒนาพลังสร้างสรรค์องค์กร. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, 2540.
- _____. ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, 2541.
- _____. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาหมอชาวบ้าน, 2542
- ประเสริฐ รักไทยดี. เอกสารอ่านประกอบการศึกษาวิชาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา. (เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม), 2541.
- ปรีชา เปี่ยมพงษ์ศาสตร์. วิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย : วิธีใหม่แห่งการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมองค์การพัฒนาเอกชนไทย, 2535.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. วิธีใหม่ใหม่การพัฒนา : วิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

- พรประภา สิ้นฐานาวา. "การพึ่งตนเองของชุมชนโดยแนววัฒนธรรมชุมชน เพื่อการปฏิบัติงาน
สังคมสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านตะเพินคี ม.11 ต.องค์พระ อ.ด่านช้าง
จ.สุพรรณบุรี." วิทยานิพนธ์ สาขาสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.
- พระธรรมปิฎก, (ประยูรศักดิ์ ปตฺตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธ
ธรรม, 2539.
- พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิม
พระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันศุกร์ที่ 4
ธันวาคม 2540.
- พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิม
พระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันพุธที่ 23
ธันวาคม 2542.
- พลาพรรณ คำพรรณ และมนตรี เกิดมีมูล. (2545, - กรกฎาคม – กันยายน). "การดำเนินงาน
ขององค์การบริหารส่วนตำบลในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในด้าน
ต่างๆเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง," วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 42(3) : 247-310
- เพ็ญพักตร์ คุ่มภัย. การศึกษาสาเหตุและปัญหาของความยากจนเชิงเศรษฐกิจ : กรณีศึกษา
ผู้ยากจนในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, 2548.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. ประชาคมตำบล : หมายเหตุจากนักคิด. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา, 2541.
- มงคล ด้านธานินทร์. เศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : เฮอร์ตเวฟ คอมมิวนิเคชั่น, 2541.
- _____. เศรษฐกิจชุมชนเชิงระบบหลักการและแนวทางปฏิบัติ. ขอนแก่น : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2541.
- มานะ ชนะบุญ. "ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ศึกษากรณี
หมู่บ้านเขาน้อยและบ้านนาแพ่ง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น." วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.
- ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ยุค ศรีอาริยะ. แนวคิดสวทศ : ที่มาของชุมชนอาชีพไทย. ใน ภูษณ ปรีย์มาโนช
(บรรณาธิการ), ดร.ภูษณ ปรีย์มาโนช นักคิดร่วมสมัยอีกทางเลือกของสังคมไทย.
กรุงเทพฯ : บุญนัฐพรรณ 1999.
- ลลนา ไสมะนะวัฒน์. การเสริมสร้างความเข้มแข็งในองค์กรชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม เพื่อจัดการ
ปัญหาชุมชน กรณีศึกษาน้ำอุมกะทาด ตำบลศิลา อำเภอหล่มเก่า จังหวัด
เพชรบูรณ์. คณะกรรมการวิจัยการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
กระทรวงศึกษาธิการ, 2541.

- ลีลาภรณ์ บัวสาย. เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่ายขยายผล. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2549.
- วรวิทย์ อวีรุทธิ์วรกุล. "ชุมชนเข้มแข็ง : รากฐานการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน" วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 38 (เมษายน 2544) : 18-26.
- วราห์ เขินประดิษฐ์. "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา." ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. ศิลปวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2552 จาก www.wikipedia.org
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. คำนำในหนังสือวัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : เดือนตุลาการพิมพ์, 2541.
- วิษพาทย์ ชีวะสาสธน์. "บทบาทขององค์กรธุรกิจในการส่งเสริมการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนา : กรณีศึกษาความร่วมมือ." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- วิเชียร เกตุสิงห์. สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2543.
- วิมลลักษณ์ ชูชาติ. "การนำเสนอรูปแบบกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้." วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- วิวัฒน์ชัย อัดถากร (2539)
- ศิริพร ศีตสาร. "การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต1" ปริญาทางการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551.
- สนธ์ธง แข่งขันดี. "ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์กองทุนสวนยางในภาคตะวันออกของไทย". คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2541
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. รายงานผลการศึกษานับสมบูรณโครงการพัฒนาประชาคมเมืองเพื่อความ เป็นเมืองน่าอยู่. กรุงเทพฯ : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2541.
- สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา. รายงานการวิจัยเรื่องการดำรงอยู่ของชุมชน กระบวนการต่อสู้และการพัฒนา : กรณีศึกษากลุ่มพัฒนาเขตจอมทอง ศูนย์สังคมพัฒนาเชียงใหม่. สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา2533.

- สมคิด พรหมจ้อย และคณะ. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ : ความอยู่รอดของชุมชนท่ามกลาง
กระแสความเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2546.
- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. กรุงเทพฯ
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.
- สมศักดิ์ ศุภรัตน์. "การประเมินผลโครงการวิจัยการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท."
รายงานวิจัยเสนอสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- สมหมาย สาดทรัพย์. "ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของ
ชาวพุทธ : ศึกษากรณี ชุมชนศรีระอโศก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ."
ภาคินพนธ์ ศิลปะศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์, 2542.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับ
เศรษฐกิจพอเพียง : เอกสารสรุปการระดมประจำ. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), (2543).
- สังสิต พิริยะรังสรรค์ และคนอื่นๆ. เศรษฐกิจการพนัน : ทางเลือกเชิงนโยบาย. กรุงเทพฯ:
แสงพระอาทิตย์, 2546.
- สังสิต พิริยะรังสรรค์. เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ :
ทรงสิทธิ์วรรณ, 2541.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้างการประเมินค่าและการใช้ประโยชน์. พิมพ์
ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- _____. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจชนบท : ฉบับรวมชุด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545.
- _____. นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ, 2547.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เศรษฐกิจ
พอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ, 2548.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนานโยบาย
การวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ, 2542.

- สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข. รายงานการวิจัย ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคมสุขภาพ. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ (ร.ส.พ.), 2543.
- สีลาภรณ์ นาคทรพรพ. แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตกับสังคมระดับกลุ่ม/ชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2541.
- สีลาภรณ์ นาคทรพรพ และคณะ. การศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2538.
- สุพจน์ แสงเงิน. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณีชุมชนแผ่นดินทองคอยรดดีแก้ว. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ. การวิเคราะห์ทางสังคมการพัฒนา: แนวคิดและวิธีการ. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : ไตรกราฟฟิคพิมพ์, 2542
- สุเมธ ดุนติเวชกุล. "เศรษฐกิจพอเพียงคือรากฐานของประเทศ." สยามธุรกิจ. (5-11 ธันวาคม), 2542.
- สุวกิจ ศรีปัดดา. การประยุกต์ใช้หลักการจัดการธุรกิจตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2549.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี : การบริหารราชการแบบบูรณาการ. นนทบุรี : สหมิตรพรินติ้ง, 2549.
- เสน่ห์ จามริก. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 1999-2000 2542 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ 11-16 มกราคม 2542.
- อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.
- _____. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. ส่วนร่วมที่มีใช้อธิบาย: ความหมายของประชาสังคม. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- อภิชัย พันธเสน. พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2547.
- _____. สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.
- อรรถัย อาจอ่ำ. ชุมชนแข่งกัน: วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง
ศึกษากรณีบ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ตำบลด้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง การสำรวจครั้งนี้เพื่อนำผลไปใช้ในทางวิชาการ และเป็นแนวทางในการพัฒนา
ท้องถิ่นต่อไป ขอให้ทำตอบทุกข้อเพื่อความเหมาะสมกับข้อมูล (คำตอบของท่านจะ
เก็บไว้เป็นความลับ ไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่มีผลประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

1. เพศ
2. อายุ ปี
3. ระยะเวลาที่ท่านอยู่ในที่นี่ ปี
4. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าประถมศึกษา	☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	☐ อนุปริญญา/ปวส.	☐ ปริญญาตรี/เทียบเท่า
☐ สูงกว่าปริญญาตรี		
5. สถานภาพการสมรส

☐ แต่งงาน	☐ โสด	☐ หม้าย	☐ หย่าร้าง	☐ แยกกันอยู่
----------------------------------	------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------
6. สถานภาพในครอบครัว

☐ หัวหน้าครอบครัว	☐ คู่สมรสของหัวหน้าครอบครัว	☐ ญาติ
☐ ผู้อาศัย	☐ บุตร	
7. ตำแหน่งของท่านในหมู่บ้าน

☐ ผู้ใหญ่บ้าน	☐ กำนัน	☐ ลูกบ้าน
☐ อบต.	☐ กรรมการหมู่บ้าน	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....
8. รายได้จากการประกอบอาชีพครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน.....บาท
9. รายจ่ายภายในครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน.....บาท

ตอนที่ 2 ข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อ	ข้อความ	จริง	ไม่แน่ใจ	ไม่จริง
ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง				
1	มีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ			
2	มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม			
3	มีอำนาจในการต่อรอง			
4	มีความรู้ด้านการจัดการตลาด			
5	มีวัตถุประสงค์ในชุมชน			
6	มีกลไกในการระดมทุนเพื่อเป็นสินเชื่อในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ ธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น			
7	ความสามารถในการจัดหาปัจจัยการผลิตมีคุณภาพราคาถูก			
8	มีความสามารถในการเพิ่มแหล่งรายได้เป็นหลายแหล่ง เช่น พัฒนารูขุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า			
9	มีการรวมกลุ่มด้านอาชีพในชุมชน			
10	ไม่มีคนว่างงานในชุมชน			
ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน				
1	มีการจัดการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน เช่น การป้องกันช้าง การเกษตรแบบผสมผสาน การทอผ้า เป็นต้น			
2	มีความรู้ในการใช้สมุนไพร เพื่อรักษาดูแลตนเองและคนในครอบครัวเมื่อเจ็บป่วย โดยลดการพึ่งพาโรงพยาบาล			
3	มีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกหลาน			
4	มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนพร้อมเรียนรู้ร่วมกัน			
5	มีการศึกษาดูงาน เชื่อมโยงเครือข่ายกับภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์			
6	มีระบบการสื่อสารในชุมชนที่ดี			
7	มีเวทีสาธารณะพูดคุย ประชุมทั้งแบบทางการ / ไม่เป็นทางการ			
ด้านศาสนาและวัฒนธรรม				
1	มีความศรัทธาในศาสนา และมีพิธีกรรมทางศาสนาพร้อมกัน			
2	มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและผลของการทำความดี			

ข้อ	ข้อความ	จริง	ไม่แน่ใจ	ไม่จริง
3	มีการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เช่นดนตรี สงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น			
4	มีการตีประเพณี กฎระเบียบในชุมชน			
5	มีการให้ความเคารพผู้อาวุโส			
6	มีวัฒนธรรมการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งของชุมชน			
7	มีการสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของชุมชน			
8	มีการสันทนากการร่วมกันในชุมชน (กีฬา บันเทิง เป็นต้น)			

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของสมาชิกชุมชน

1. ปัญหาของชุมชนบ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ได้แก่เรื่องใดบ้าง และท่านมีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

.....

2. ทำติกว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ชุมชนบ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา มีความเข้มแข็ง

.....

.....

.....

3. สิ่งที่ท่านภูมิใจในชุมชนบ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา ในเรื่องใด

.....

.....

.....

4. ความคิดเห็นอื่นๆ

.....

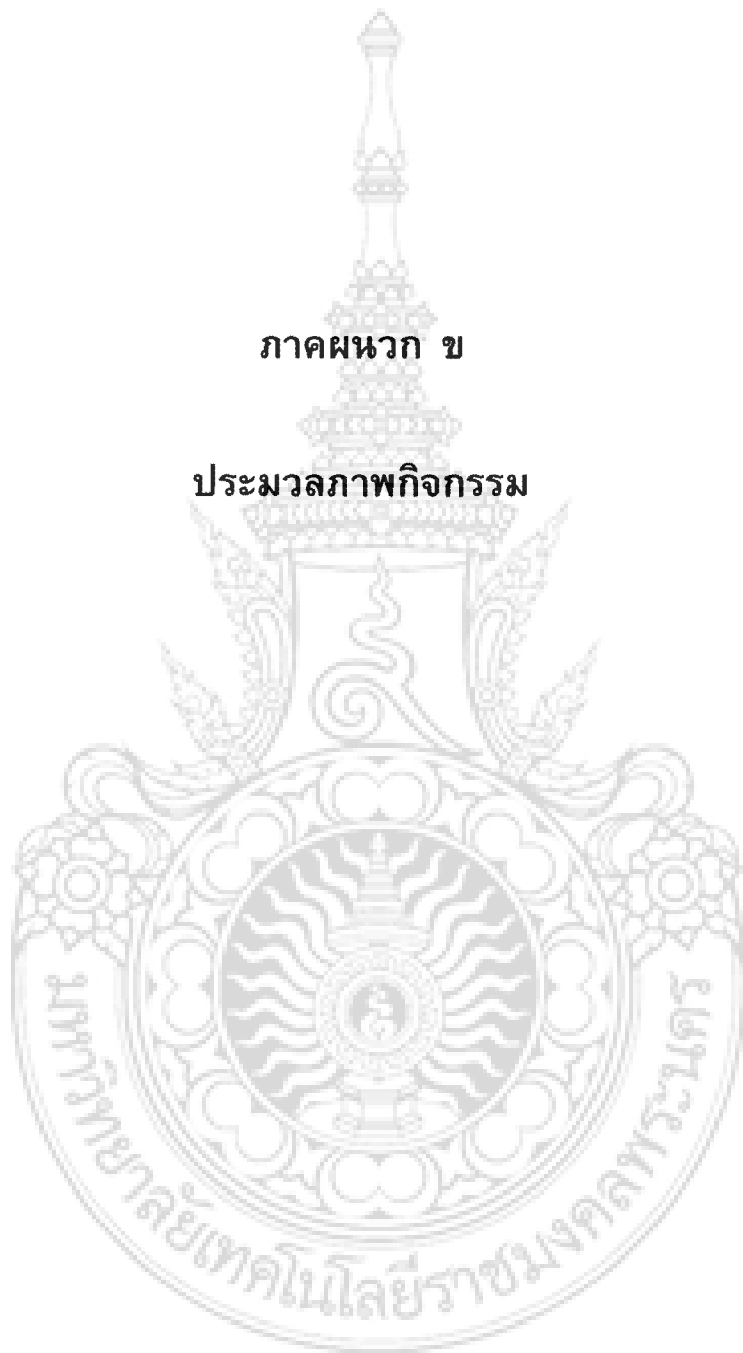
.....

.....

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์

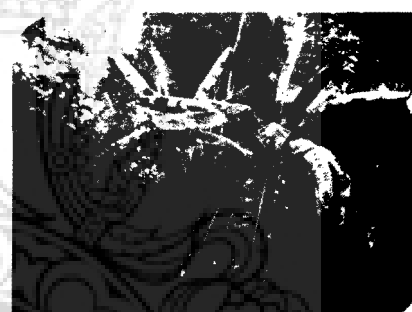
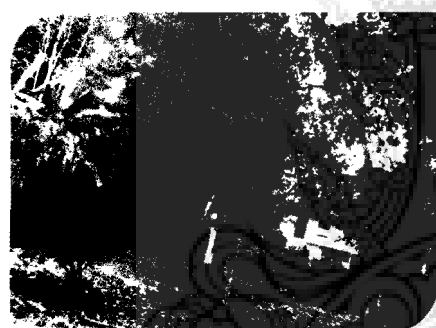
ภาคผนวก ข

ประมวลภาพกิจกรรม

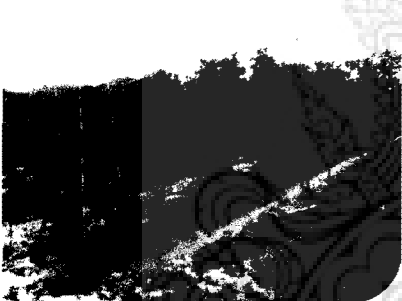

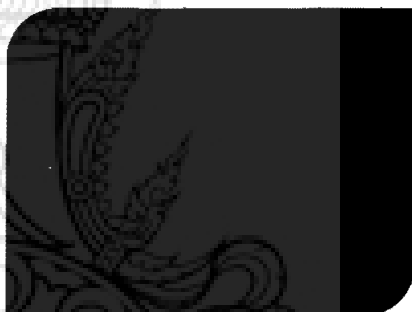
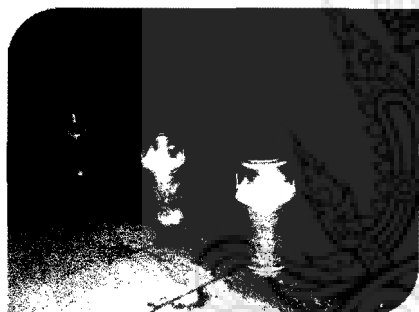
ประมวลภาพการสำรวจพื้นที่ ครั้งที่ 1

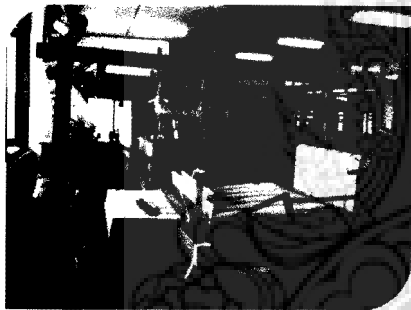

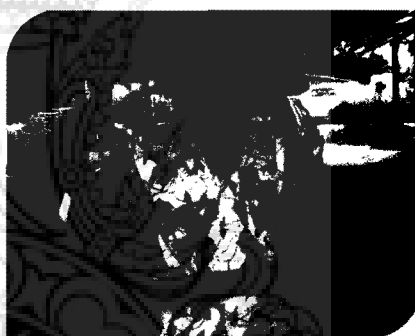
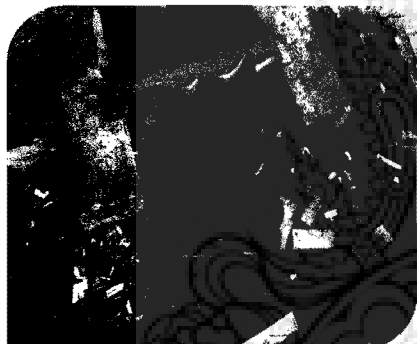
ประมวลภาพการสำรวจพื้นที่ ครั้งที่ 2

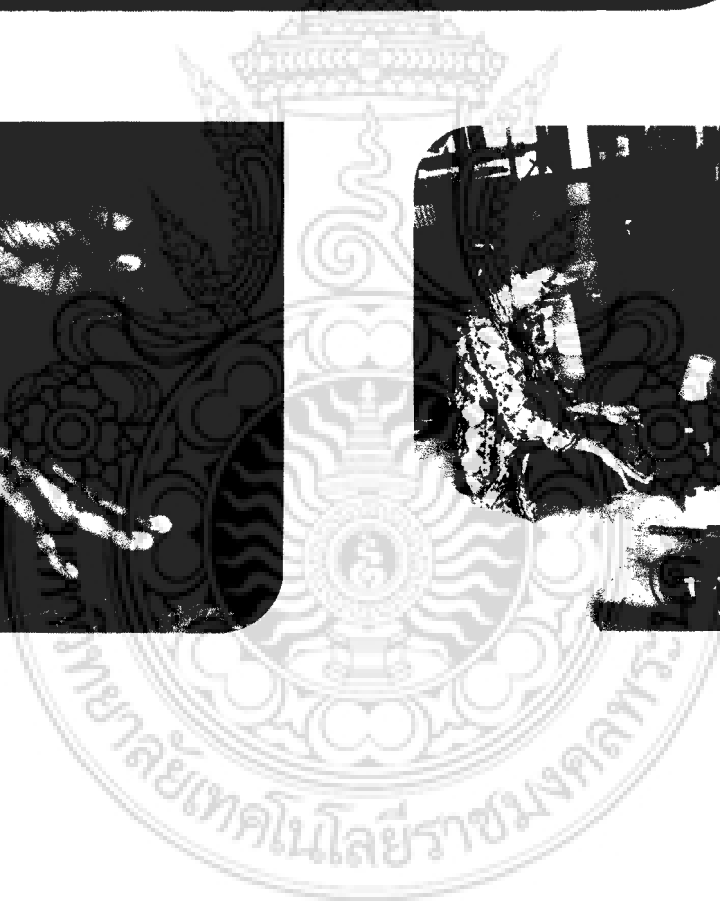
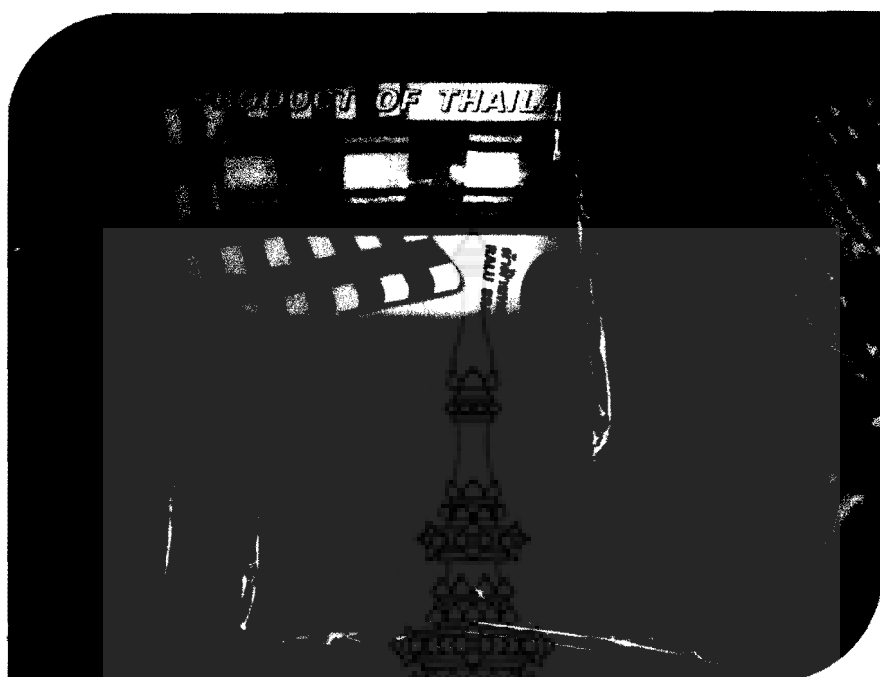

ประมวลภาพการสำรวจพื้นที่ ครั้งที่ 3

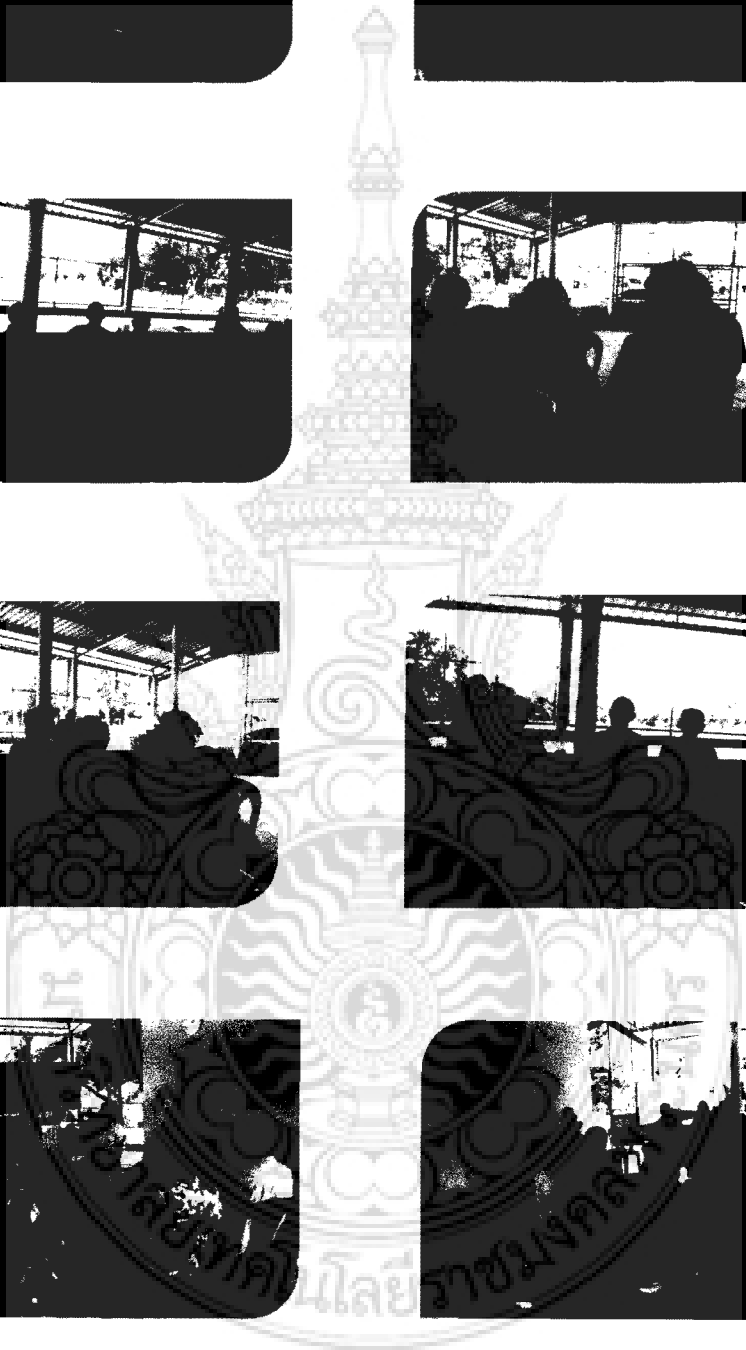
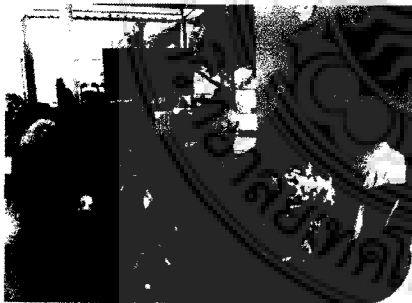
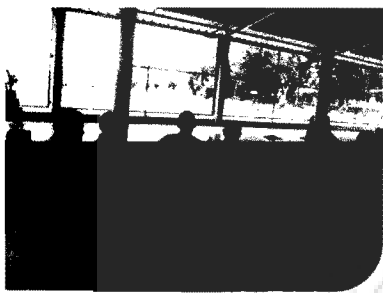

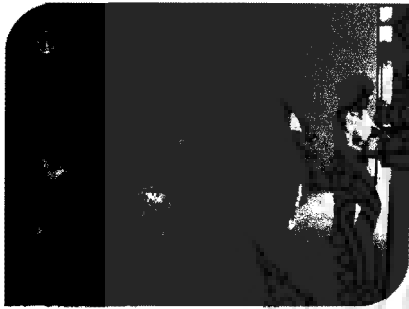
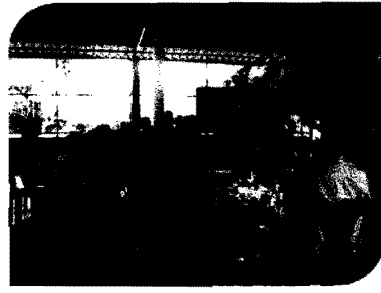

ความภาคภูมิใจของสมาชิกชุมชน

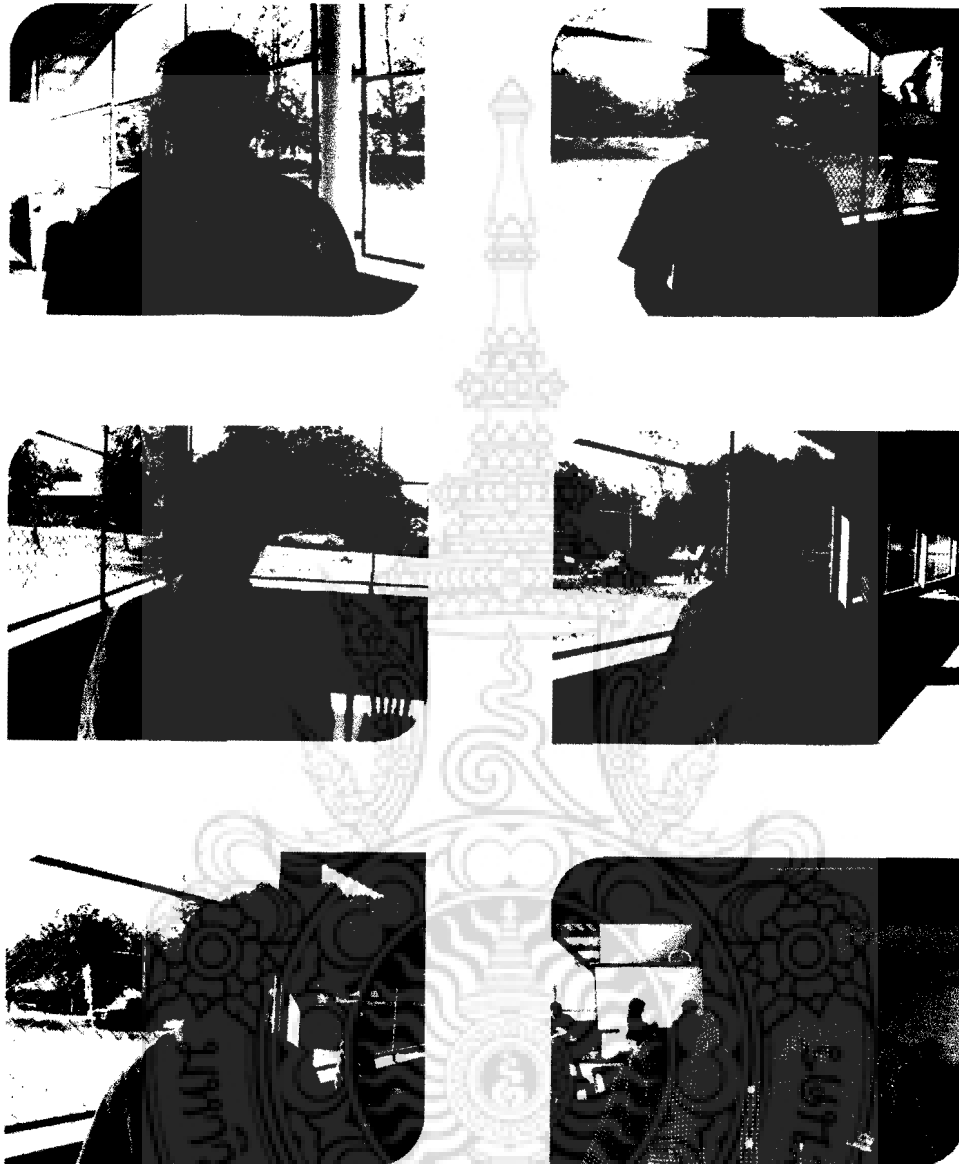
การเก็บรวบรวมข้อมูล

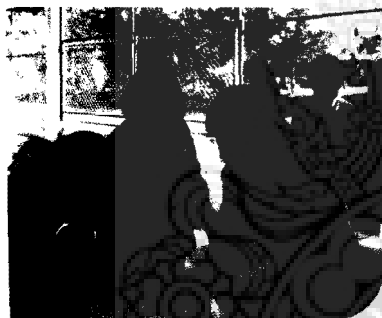
การประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในพื้นที่ (การทำ Focus Group)

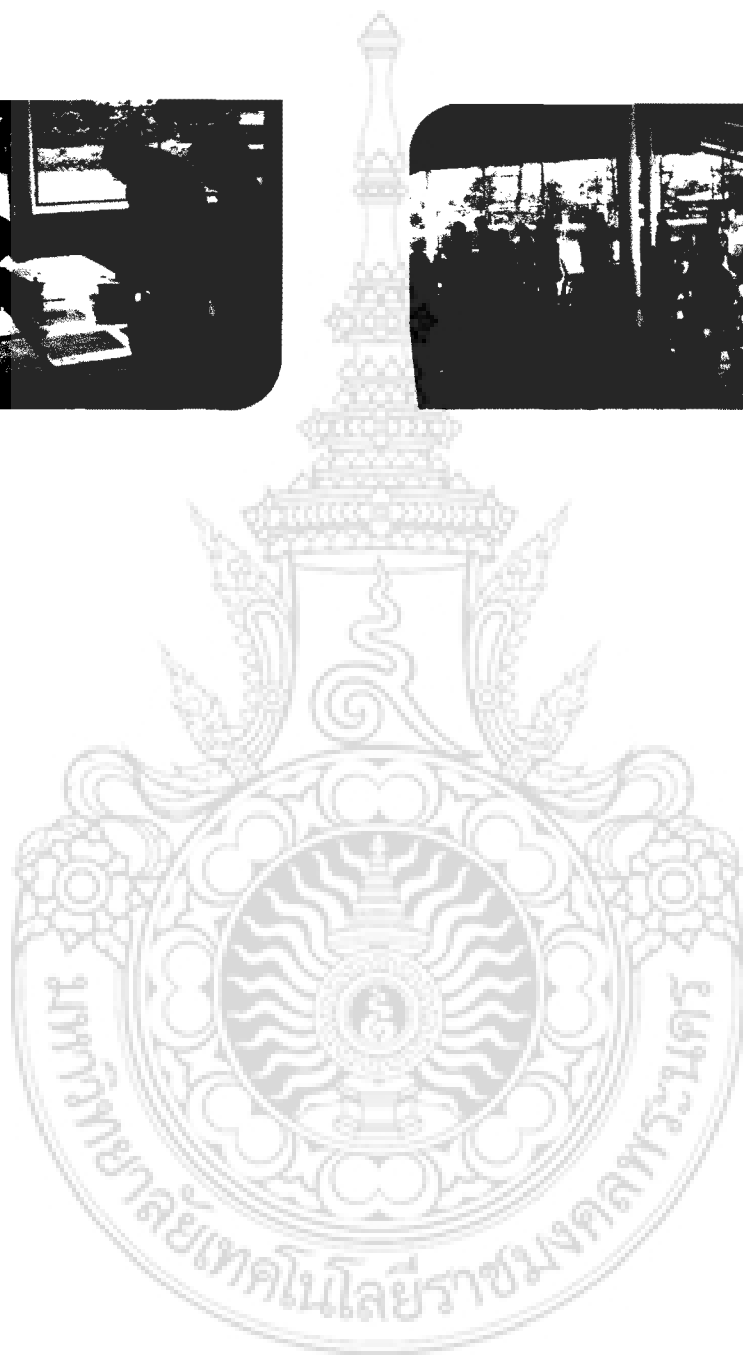
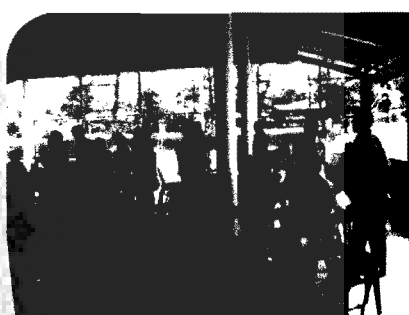
ผู้ดำเนินการสนทนาและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในพื้นที่

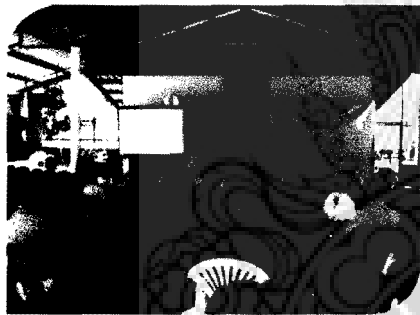

บรรยากาศการลงทะเบียนพร้อมรับของที่ระลึก

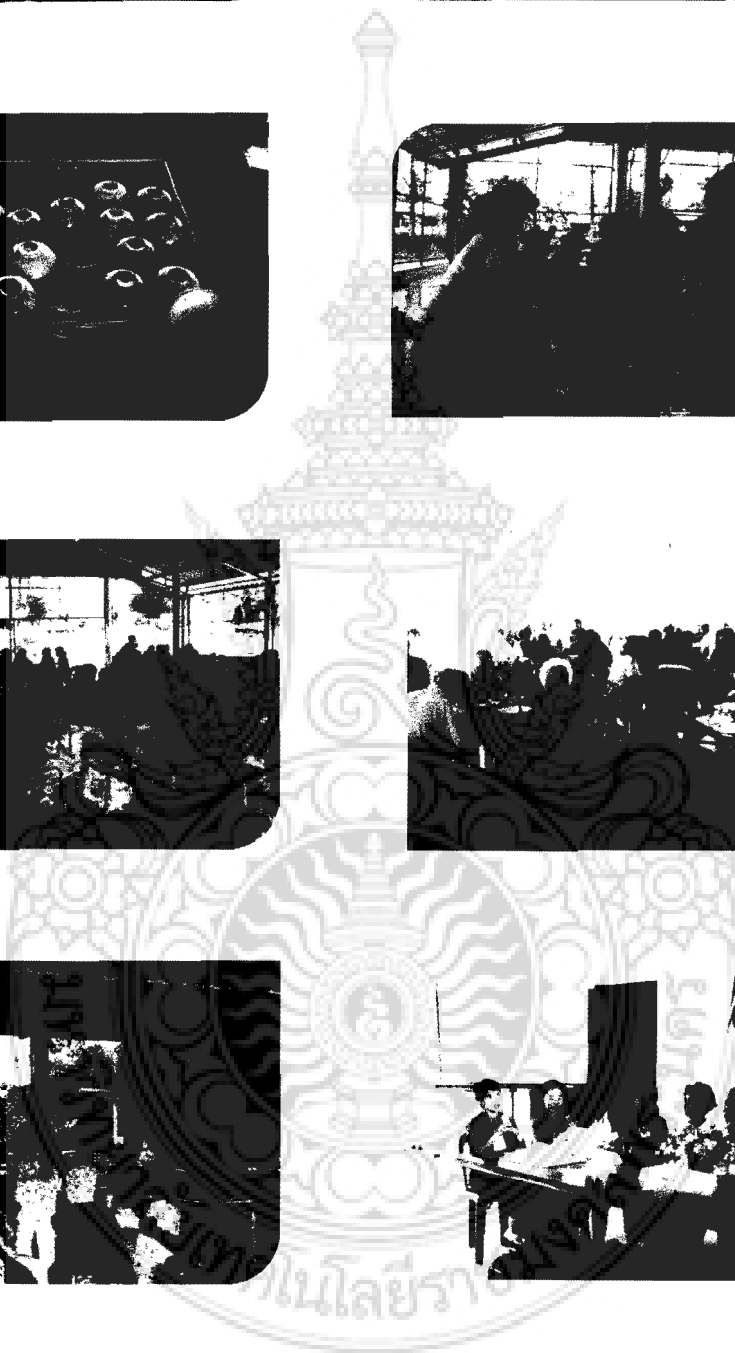
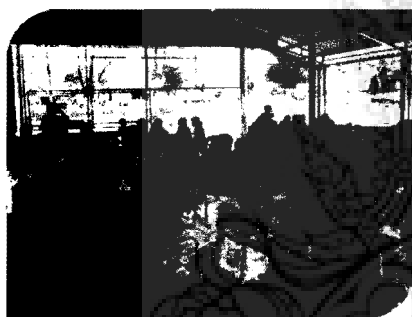
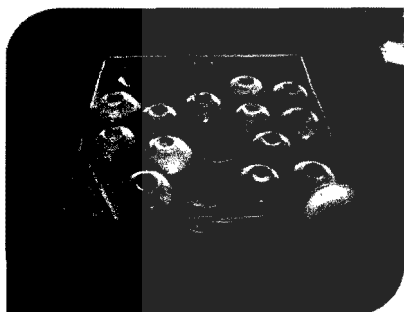

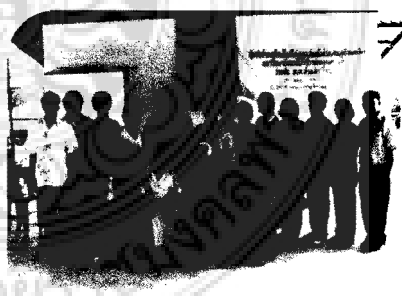
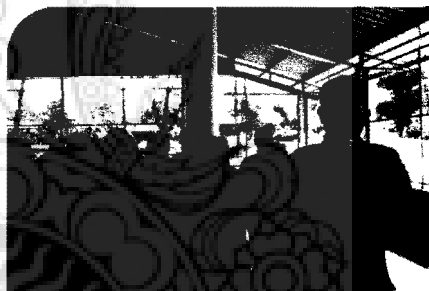

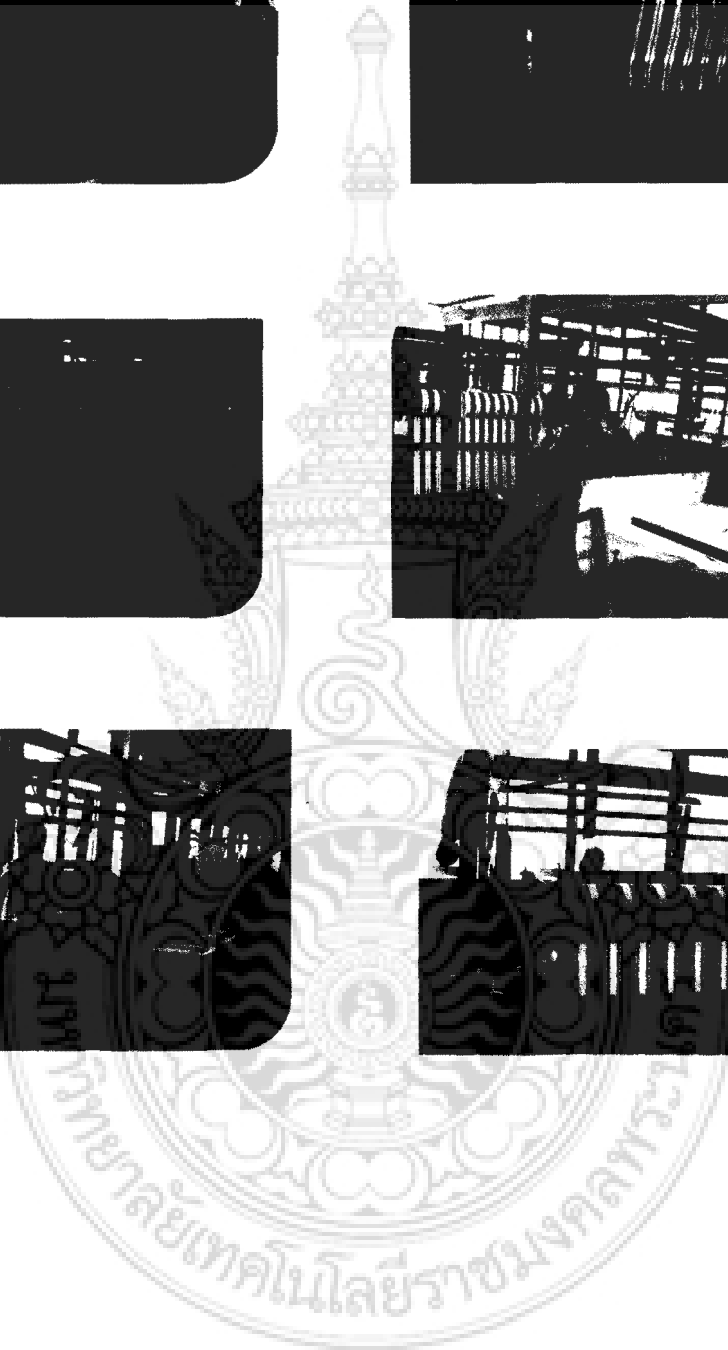
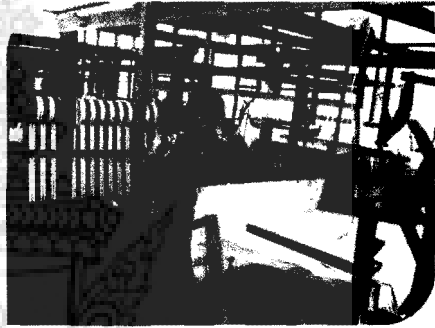
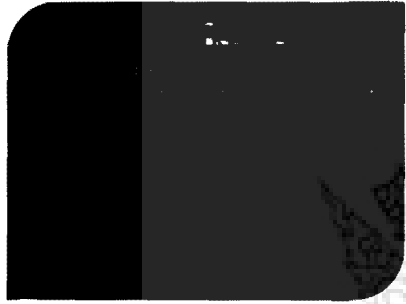
บรรยากาศจัดการประชุม

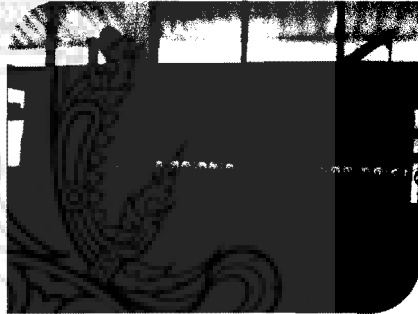
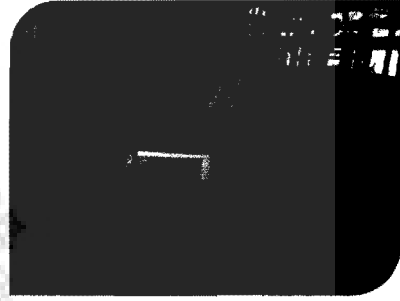
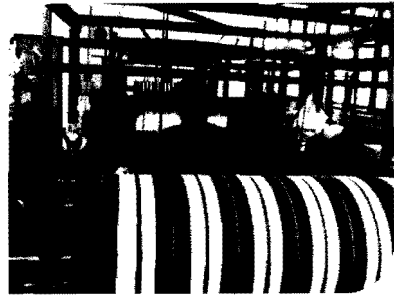

ภาคผนวก ค

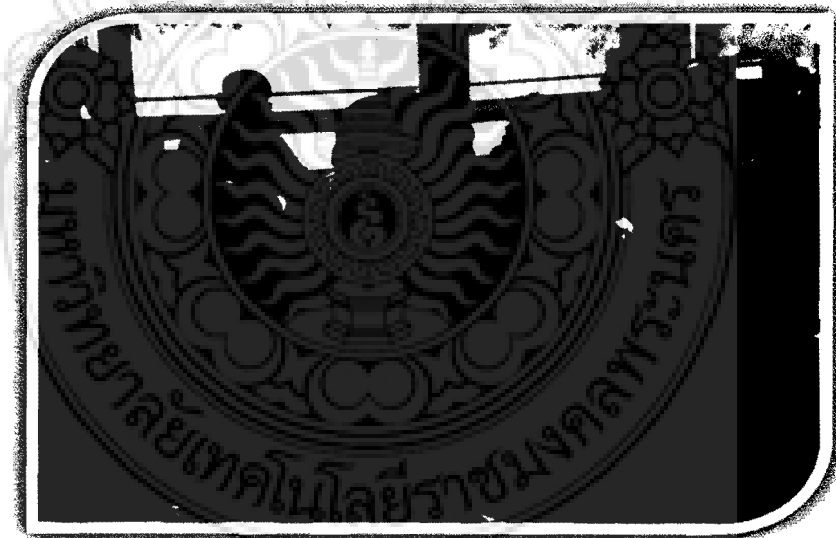
เพลงป่าละอูรำลึก

เพลงป่าละอูร์ลึก
ประพันธ์โดย ถาวร จันทรหอม

สิบนิ้วพนมน้อมก้มลงกราบ
 น้ำตาสองแฉกไหลอาบ
 ก้มลงกราบแทบเท้าบูชา
 ไอ้เป็นกุศล เหลือล้นสุดพรรณนา
 ในหลวงท่านทรงเมตตา
 ให้เราได้มาประชาชื่นชม
 อยู่ในร่มราชูปถัมภ์
 ในหลวงท่านทรงแนะนำ
 เราจดจำยึดถือให้มั่น
 ให้ร่วมกันอยู่หมู่บ้านละอูร์ด้วยกัน
 ทำไร่ปลูกเหือกปลูมกัน
 สร้างสรรค์ทำกินกันไป
 (ซ้ำ) อายายแห่หรือคิดแบ่งชั้น
 เราก็คอนไทยด้วยกัน
 ความสัมพันธ์นั้นมีมาก่อน
 พื้นดินไทยอยู่
 อยู่ไทยเคยได้หลับนอน
 อย่าได้ทำความเดือดร้อนกันเลยพี่น้องชาวไทย

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี สมนึก แก้ววิไล
ชื่อ – นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Assist. Prof. Somnuk Keawvilai
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน : 3 1 4 1 4 0 0 3 0 2 4 3 2
3. ตำแหน่งปัจจุบัน : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8
ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
4. หน่วยงานที่สามารถติดต่อได้สะดวกพร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ E-mail
สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
86 ถนนพิษณุโลก แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร : 022829101-2 โทรสาร : 022811838
E-mail : Somnuk_bcc@hotmail.com
5. ประวัติการศึกษา :
 - การศึกษามัธยมศึกษา (พลศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา
 - รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 - บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต(การจัดการและบริหารองค์การ)
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
 - วิทยาลัยเสนาธิการทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
กองบัญชาการทหารสูงสุด
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
 - 7.1 รหัสนักวิจัย : 46000071
 - 7.2 งานวิจัยที่ทำแล้วเสร็จ :
 1. ความรู้ เจตคติและพฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับโรคเอดส์ของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพณิชยการพระนคร งบประมาณเงินผลประโยชน์ประจำปี 2543
 2. ความรู้และการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพณิชยการพระนคร งบประมาณเงินผลประโยชน์ประจำปี 2546
 3. ทักษะคิดและการยอมรับของนักศึกษาต่อการนำเสนอข่าวสารด้านการป้องกันยาเสพติดของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล งบประมาณเงินผลประโยชน์ประจำปี 2546 (หัวหน้าโครงการวิจัย)
 4. ปัจจัยที่มีผลต่อยุทธศาสตร์การปลูกฝังแผ่นดินและการป้องกันยาเสพติดในชุมชน งบประมาณเงินผลประโยชน์ประจำปี 2547 (หัวหน้าโครงการวิจัย)

5. ความรู้และทัศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง งบประมาณเงินผลประโยชน์ประจำปี 2549 (หัวหน้าโครงการวิจัย)
6. การปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักศึกษา สาขาบริหารธุรกิจ ในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพณิชยการพระนครงบประมาณเงินผลประโยชน์ประจำปี 2549 (หัวหน้าโครงการวิจัย)
7. สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร วิทยาเขตพณิชยการพระนคร งบประมาณเงินผลประโยชน์ประจำปี 2549 (ผู้วิจัยร่วม)
8. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีวินัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร วิทยาเขตพณิชยการพระนคร งบประมาณเงินผลประโยชน์ประจำปี 2549 (ผู้วิจัยร่วม)
9. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร งบประมาณแผ่นดินประจำปี 2550 (หัวหน้าโครงการวิจัย)
10. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

